

महाराष्ट्र शासन
सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग
शासन निर्णय क्र. धोरण २०२३/प्र.क्र.८१/टेक्स-५,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,
दिनांक : ०२ जून, २०२३.

प्रस्तावना-

वस्त्रोद्योग क्षेत्रात मागील काही दशकात अनेक बदल झालेले आहेत आणि आता तंत्रज्ञान क्षेत्रात झालेल्या क्रांतीमुळे वस्त्रोद्योग क्षेत्र पण झपाट्याने बदलत आहे. तंतूपासून तयार कापड निर्मितीच्या उत्पादन साखळीमध्ये भारत जगात अग्रेसर आहे. वस्त्रोद्योग क्षेत्राची सकल घरेलू उत्पादन, औद्योगिक उत्पादन, रोजगार निर्मिती, निर्यात तथा राष्ट्रीय अर्थव्यवस्थेमध्ये अतिशय महत्त्वाची भूमिका आहे. कापड निर्मिती मध्ये जगात भारत दुसऱ्या क्रमांकावर असून घरगुती तथा तांत्रिक उत्पादनांचा समावेश असलेल्या कापडाचा पाचवा सर्वात मोठा निर्यातदार देश आहे. भारताच्या सकल घरेलू उत्पादनामध्ये वस्त्रोद्योगाचा वाटा २.३ टक्के इतका आहे. त्याच बरोबर औद्योगिक उत्पादनात १३ टक्के आणि निर्यातीत १२ टक्के इतका हिस्सा आहे. देशातील रोजगार निर्मितीमध्ये शेतीनंतर वस्त्रोद्योगाचा सर्वात मोठा वाटा असून, अंदाजे ४५ दशलक्ष लोक या क्षेत्रात थेट गुंतलेले आहेत. यात मोठ्या संख्येने महिला आणि ग्रामीण लोकसंख्येचा समावेश आहे.

२. वस्त्रोद्योग क्षेत्राच्या विकासासाठी संपूर्ण देशात केंद्र सरकार विविध योजना राबवित आहे. यामध्ये प्रामुख्याने प्रॉडक्शन लिंकड इन्सेन्टीव्ह स्कीम (PLI Scheme), सुधारीत तंत्रज्ञान अद्ययावतीकरण योजना (A-TUFS), यंत्रमाग क्षेत्राच्या विकासासाठी योजना (Power-Tex), एकात्मिक वस्त्रोद्योग संकुल योजना (Scheme for Integrated Textile Park), समर्थ- वस्त्रोद्योग क्षेत्रातील क्षमता वाढीसाठी योजना, ज्यूट - Improved Cultivation and Advannced Rating Exercise (ICARE), एकात्मिक प्रक्रिया विकास योजना (IPDS- Integrated Process Development Scheme), समग्र रेशीम विकास योजना, राष्ट्रीय हातमाग विकास कार्यक्रम, राष्ट्रीय हस्तकला विकास कार्यक्रम, एकात्मिक लोकर विकास कार्यक्रम (IWDP-Integarted Wool Development Programme) इत्यादी योजनांचा समावेश आहे.

३. उदयोन्मुख क्षेत्र म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या तांत्रिक वस्त्रोद्योग क्षेत्राचा वस्त्रोद्योग बाजारपेठेतील वाटा अंदाजे १३ टक्के असून, देशाच्या सकल घरेलू उत्पादनामध्ये सरासरी ०.७ टक्के योगदान आहे. तांत्रिक वस्त्रोद्योग क्षेत्र इतर उद्योगाला सुध्दा मोठ्या प्रमाणावर हातभार लावत आहे. तांत्रिक वस्त्रोद्योग क्षेत्राचा जागतिक विकास दर २०२२-२०२८ या कालावधी मध्ये अंदाजे ४.७ टक्यांनी वाढणार आहे. देशात तांत्रिक वस्त्रोद्योग क्षेत्राच्या विकासासाठी अनेक संधी असून या क्षेत्रात भारत सरकार विविध योजना, उदाहरणार्थ राष्ट्रीय तांत्रिक वस्त्रोद्योग अभियान तथा प्रोडक्शन लिंकड इन्सेन्टीव्ह (PLI) स्कीम राबवून, अर्थव्यवस्थेला चालना देण्यासाठी तांत्रिक वस्त्रोद्योगावर मोठ्या प्रमाणावर भर देत आहे.

४. भारताच्या वस्त्रोद्योग क्षेत्राच्या उल्लेखनीय विकासगाथेत महाराष्ट्राचा महत्त्वाचा वाटा आहे. महाराष्ट्र राज्याच्या अर्थव्यवस्थेत पण वस्त्रोद्योग क्षेत्राची भूमिका अतिशय महत्त्वाची आहे, कारण की, वस्त्रोद्योग शेती खालोखाल दुसऱ्या क्रमांकाचे रोजगार निर्माण करणारे क्षेत्र आहे. महाराष्ट्र राज्य देशाच्या एकूण वस्त्रोद्योग उत्पादनात १०.४ टक्के आणि एकूण रोजगारांपैकी १०.२ टक्के योगदान देत आहे. याव्यतिरिक्त, राज्यात २७२ दशलक्ष किलो सूताचे उत्पादन होते, जे भारताच्या एकूण सूताच्या उत्पादनाच्या १२% आहे.

५. राज्यात पुरेशा प्रमाणात वीज, कुशल मनुष्यबळ, मुबलक कापूस उत्पादन तसेच दळणवळणाची साधने म्हणून रेल्वे, रस्ते, बंदर आणि विमानतळाच्या पायाभूत सुविधा उपलब्ध आहेत. राज्यातील उत्पादित कापूस, लोकर, रेशीम, हातमाग, तांत्रिक वस्त्रोद्योग, अपारंपारिक धागे आणि कृत्रिम धाग्यांसह संपूर्ण वस्त्रोद्योग मूल्य साखळीचे उत्पादन बळकट करणे हे या धोरणाचे उद्देश आहे. दीर्घकालीन दृष्टीकोनातून प्रक्रिया अधिक शाश्वत कशी करता येतील यावर लक्ष केंद्रित करून पुरवठा साखळी मजबूत करणे हे या धोरणाचे उद्दीष्ट आहे. हे धोरण संशोधन आणि कौशल्य विकासावर अधिक भर देते आणि महिला सक्षमीकरणाला प्रोत्साहन देते. या धोरणांतर्गत, राज्य जागतिक दर्जाचे संशोधन आणि विकास प्रकल्प हाती घेण्यासाठी वस्त्रोद्योग क्षेत्रातील आघाडीच्या तांत्रिक संस्थांचा सहयोग प्राप्त करेल. राज्यात उत्पादित होणाऱ्या कापसापैकी ८० टक्के कापसावर राज्यातच प्रक्रिया करण्याचे शासनाचे उद्दिष्ट आहे. अपारंपारिक रेशीम उत्पादनात सुध्दा महाराष्ट्र राज्य देशात आघाडीवर आहे आणि राज्यात टसर तसेच तुती रेशीमचे उत्पादन उत्कृष्ट आहे. राज्यातील पारंपारिक वस्त्रोद्योग क्षेत्राची एक वेगळी ओळख असून, या क्षेत्रातील उत्पादनांना राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत मानाचे स्थान आहे.

६. राज्याच्या वस्त्रोद्योगाच्या वाढीस चालना देण्यासाठी आणि वस्त्रोद्योगाला आवश्यक त्या उपाययोजनांसह हातभार लावण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने सन २०१८ मध्ये "वस्त्रोद्योग धोरण २०१८-२०२३" जाहीर केले होते. या धोरणात कापूस उत्पादक भागात वस्त्रोद्योगाच्या विकासावर विशेष भर देण्यात आला आहे. खरेदी, साठवणूक आणि प्रक्रियेसाठी जागतिक दर्जाच्या पायाभूत सुविधा निर्माण करून राज्याने कापसाची प्रक्रिया करण्याची क्षमता वाढवली आणि तुती तसेच टसर लागवडीत वाढ केली आहे. सदर वस्त्रोद्योग धोरण दि.३१ मार्च २०२३ रोजी संपुष्टात आले होते तथापि सदर धोरणास पुढील वस्त्रोद्योग धोरण येईपर्यंत मुदवाढ दिलेली आहे. वेगाने बदलणाऱ्या जागतिक व्यावसायिक वातावरणात महाराष्ट्रातील वस्त्रोद्योगाला विकसित करून नवीन आणि उदयोन्मुख संधी मिळवून देण्याची गरज आहे. सदर ध्येय साध्य करण्यासाठी पुढील ५ वर्षांच्या कालावधीसाठी एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरण २०२३-२०२८ जाहीर करणे आवश्यक आहे. एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरण २०२३-२८ ला मान्यता देण्याबाबतचा प्रस्ताव दिनांक ३० मे २०२३ रोजीच्या मंत्रीमंडळ बैठकीत सादर करण्यात आला होता. सदर बैठकीमध्ये सदर विषयाबाबत झालेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरण २०२३-२८ ला मान्यता देण्याचा प्रस्ताव विचाराधिन होता.

शासन निर्णय -

वरील प्रस्तावनेमध्ये नमुद केल्यानुसार राज्याच्या एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरण २०२३-२८ ला या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात येत आहे. सदर धोरण खालील प्रमाणे आहे:-

१. एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरणाचा कालावधी

एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरण आणि त्यातील सर्व संबंधित योजना हा शासन निर्णय निर्गमित केल्याच्या तारखेपासून कार्यान्वित होईल आणि ३१ मार्च २०२८ पर्यंत वैध राहील. जर नवीन धोरण ३१ मार्च २०२८ पर्यंत तयार झाले नाही तर हे धोरण जास्तीत जास्त पुढील १ वर्षासाठी कार्यरत राहील.

२. एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरण २०२३-२०२८

राज्याचे एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरण हे भारत सरकारच्या फार्म - टू - फायबर - टू - फॅक्टरी - टू - फॅशन - टू - फॉरेन या ५ एफ (५-एफ) व्हिजनवर आधारीत आहे. वस्त्रोद्योग मूल्य साखळीतील सर्व उपक्षेत्रांच्या

सातत्यपूर्ण वाढीसाठी पोषक वातावरण निर्माण करणे व वस्त्रोद्योग मूल्य साखळीला एकात्मिक स्वरूप देणे हे या धोरणाचे ध्येय आहे. वस्त्रोद्योग क्षेत्राच्या पुरवठा साखळी व्यवस्थापनाला बळकट करणे व सर्व भागधारकांना धोरणाबाबतची माहिती व अनुज्ञेय लाभाबाबत जाणीव करून देणे सुध्दा या धोरणाच्या ध्येयाचा भाग आहे. राज्य शासन रिडयूस, रियूज आणि रिसायकल या ३-R मॉडेलच्या आधारे शाश्वत वस्त्रोद्योग मूल्य साखळी निर्माण करण्याच्या दिशेने पाऊल उचलण्यासाठी वस्त्रोद्योग घटकांना प्रोत्साहन देईल.

३. एकात्मिक व शाश्वत वस्त्रोद्योग धोरण २०२३-२०२८ ची उद्दिष्टे

१. राज्यात उत्पादित कापसावर प्रक्रियाक्षमता येत्या ५ वर्षांत ३० टक्क्यांवरून ८० टक्क्यांपर्यंत वाढविणे.
२. राज्यातील वस्त्रोद्योग मूल्य साखळीला चालना देण्यासाठी अत्याधुनिक पायाभूत सुविधा आणि तांत्रिक प्रगतीला चालना देणे.
३. या धोरणात पुढील ५ वर्षांत २५,००० कोटी रुपयांची गुंतवणूक आकर्षित करणे आणि ५ लाखांपर्यंत रोजगार निर्मितीची कल्पना आहे.
४. महिला उद्योजकतेला प्रोत्साहन देऊन महिला सशक्तीकरणावर भर देणे.
५. कुशल मनुष्यबळ विकसित करण्यासाठी कौशल्य विकास व क्षमता वाढीवर भर देणे तसेच रोजगाराच्या अतिरिक्त संधी निर्माण करणे.
६. टेक्निकल टेक्सटाईल क्षेत्रामध्ये अग्रेसर राहण्यासाठी उपाययोजना व त्यातर्गत राज्यात सहा (६) टेक्निकल टेक्सटाईल पार्कचा विकास करणे.
७. संशोधन आणि विकासाला प्रोत्साहन देणे व मूल्य साखळीचा विकास व सुदृढीकरण करणे.
८. तांत्रिक वस्त्रोद्योग क्षेत्राला प्रोत्साहन देण्यासाठी महाराष्ट्र तांत्रिक वस्त्रोद्योग अभियानाची निर्मिती करणे.
९. वस्त्रोद्योग क्षेत्र आणि महाराष्ट्र टेक्निकल टेक्सटाईल वस्त्रोद्योग मिशनच्या जबाबदारीसाठी महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग विकास महामंडळाची स्थापना करणे.
१०. व्यवसाय सुलभतेला प्रोत्साहन देण्याकरीता माहिती व तंत्रज्ञानाच्या वापरावर भर देणे.
११. पारंपारिक वस्त्रोद्योग क्षेत्राचे संवर्धन व विकास करणे.
- ४ वस्त्रोद्योग क्षेत्राचा विकास आणि वस्त्रोद्योगासाठी निविष्टांची उपलब्धता याच्या आधारावर महाराष्ट्राला या धोरणांतर्गत चार विविध झोन मध्ये विभागण्यात आलेले आहे. सदर झोन खालीलप्रमाणे आहेत:-

- १) झोन १ (विदर्भ- नागपूर व अमरावती विभाग)
- २) झोन २ (मराठवाडा - औरंगाबाद विभाग तसेच धुळे व जळगांव जिल्हे)
- ३) झोन ३ (उत्तर महाराष्ट्र - नाशिक विभाग धुळे व जळगांव जिल्हे वगळून)
- ४) झोन ४ (पश्चिम महाराष्ट्र आणि कोकण- पुणे व कोकण विभाग)

झोनचे जिल्हा वर्गीकरण परिशिष्ट "ब" मध्ये दर्शविण्यात आले आहे.

५. व्याख्या आणि संक्षेपाक्षर

व्याख्या:-

- १) **मूळ किंमत :** कर, शुल्क आणि इतर कोणतेही प्रभार वगळून यंत्रसामुग्रीची किंमत.
- २) **भांडवली गुंतवणूक अनुदान (सी.आय.एस.) :** वस्त्रोद्योग क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या प्रकल्पाच्या आधुनिकीकरण / विस्तारीकरणासाठी विहित दराने पात्र यंत्रसामुग्रीचे मूळ किंमतीच्या आधारावर निश्चित करण्यात आलेले अनुदान.
- ३) **संमिश्र घटक:** मूल्यसाखळीतील किमान दोन किंवा त्यापेक्षा अधिक प्रक्रिया म्हणजे स्पिनिंग, विव्हिंग, जिनिंग, प्रेसिंग, गारमेंटींग आणि प्रोसेसिंग यांचा समावेश असलेला प्रकल्प.
- ४) **विविधीकरण प्रकल्प:** एखाद्या अस्तित्वात असलेल्या वस्त्रोद्योग प्रकल्पामध्ये तो उत्पादित करीत असलेल्या उत्पादना व्यतिरिक्त वस्त्रोद्योगाच्या साखळीमधील अतिरिक्त वेगळे उत्पादन घेणे सुरु केल्यास त्याला विविधीकरण प्रकल्प मानण्यात येईल.
- ५) **अस्तित्वातील प्रकल्प :** सदर धोरण जाहीर होण्यापूर्वी अस्तित्वात असलेला कोणताही प्रकल्प.
- ६) **पात्र यंत्रसामुग्री :** केंद्र पुरस्कृत टफ योजनेतर्गत पात्र असणारी यंत्रसामुग्री (या योजनेमध्ये केंद्र शासनाने वेळोवेळी केलेल्या सुधारणांसह) किंवा राज्य शासनाने निश्चित केलेली यंत्रसामुग्री (पात्र यंत्रसामुग्री मध्ये फक्त नवीन यंत्रसामुग्रीचा समावेश करण्यात येईल, यामध्ये जुनी किंवा नुतनीकरण केलेली यंत्रसामुग्री ग्राह्य धरली जाणार नाही).
- ७) **पात्र रक्कम :** धोरणांतर्गत विविध योजनांखाली दिली जाणारी सवलत / प्रोत्साहन / अनुदान/ प्रतिपुर्ती इत्यादींची रक्कम.
- ८) **विस्तारीकरण प्रकल्प :** कोणत्याही अस्तित्वातील प्रकल्पाने मागील वर्षाच्या स्थिर ढोबळ भांडवली गुंतवणुकीच्या २५% आणि प्रकल्पाच्या एकूण उत्पादन क्षमतेपेक्षा २५% उत्पादन क्षमता वाढ केल्यास सदर प्रकल्पास विस्तारीकरण प्रकल्प मानण्यात येईल. या प्रकल्पामुळे सध्याच्या प्रकल्पापेक्षा १० टक्के अधिक रोजगार निर्मिती असणे आवश्यक राहिल. सदर विस्तारीकरण प्रकल्पामध्ये पुढील / मागील (Forward/Backward) प्रक्रियेचा एकत्रित समावेश असेल.
- ९) **स्थिर भांडवली गुंतवणूक(फिक्स्ड कॅपिटल इन्व्हेस्टमेंट):** स्थिर भांडवली गुंतवणूकीमध्ये संयंत्र व यंत्रसामुग्री (प्लॉट अँड मशिनरी) च्या मूळ किंमतीचा समावेश राहिल. यामध्ये जमिन व इमारत बांधकामाच्या किंमतीचा समावेश राहणार नाही. नवीन वस्त्रोद्योग घटकाच्या तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचाही (जमीन व इमारत बांधकामाव्यतिरिक्त व ४ मेगावॅटच्या मर्यादेत) विचार करण्यात येईल.
- १०) **एकात्मिक :** वस्त्रोद्योग आणि वस्त्रोद्योगाच्या संपूर्ण मूल्य साखळीतील घटकांचे एकीकरण.
- ११) **सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग (एम.एस.एम.ई.) :** सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग कायदा २००६ अंतर्गत सुधारीत किंवा केंद्र शासनाने वेळोवेळी सुधारीत केल्यानुसार प्रकल्पामध्ये संयंत्र व यंत्रसामुग्री यामधील एकूण गुंतवणूक रु.५० कोटीपर्यंत असणारे प्रकल्प.

- १२) **मोठे उद्योग :** १०० कोटी रुपयांपर्यंत स्थिर भांडवली गुंतवणूक किंवा कमीत कमी ५०० व्यक्तींना रोजगार उपलब्ध असणारे वस्त्रोद्योग प्रकल्प.
- १३) **विशाल प्रकल्प :** १०० कोटी रुपयापेक्षा जास्त स्थिर भांडवली गुंतवणूक किंवा कमीत कमी १००० व्यक्तींना रोजगार उपलब्ध करून देणारा वस्त्रोद्योग प्रकल्प.
- १४) **अतिविशाल प्रकल्प :** १००० कोटी रुपयांपेक्षा जास्त स्थिर भांडवली गुंतवणूक किंवा कमीत कमी २००० व्यक्तींना रोजगार उपलब्ध करून देणारा वस्त्रोद्योग प्रकल्प.
- १५) **नवीन प्रकल्प :** या धोरणाच्या कालावधीत स्थापन झालेला व उत्पादन सुरु करणारा प्रकल्प.
- १६) **प्रकल्प किंमत:** जमिन, इमारत, सयंत्र व यंत्रसामुग्री इत्यादी बाबीकरीता आवश्यक असलेल्या खर्चाचा समावेश असलेली किंमत म्हणजेच प्रकल्प किंमत. (डी.पी.आर.मध्ये अंतर्भूत असलेली किंमत)
- १७) **शाश्वत :** जीवनचक्रात उत्पादनांच्या पर्यावरणीय परिणामांचा विशेष विचार करून हे धोरण तयार करण्यात आले आहे. पर्यावरणपूरक प्रक्रियेसाठी झिरो लिक्विड डिस्चार्ज, सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प आणि सौर प्रकल्प उभारण्यासाठी विशेष प्रोत्साहन देण्यात आले आहे.
- १८) **टेक्निकल टेक्सटाईल्स :** असे वस्त्रोद्योग उत्पादन ज्याचा मुख्य उद्देश हा केवळ तयार कापड निर्मिती नसून त्याच्या तांत्रिक व इतर वैशिष्ट्यांमुळे औद्योगिक, संरक्षण, संशोधन, घरगुती व इतर उद्योगात वापर करण्यात येतो. या उत्पादनांची वैशिष्ट्ये कापडाचा अंतिम वापर विचारात घेऊन त्याचे खालील प्रमाणे वर्गीकरण करण्यात येते: (१) अँग्रो टेक, (२) बिल्ड टेक, (३) क्लॉथ टेक, (४) जिओ टेक (५) होम टेक, (६) इंड टेक, (७) मेडी टेक, (८) मोबाइल टेक, (९) इको टेक, (१०) पॅक टेक, (११) प्रो टेक (प्रोटेक्टिव्ह टेक) (१२) स्पोर्ट टेक, (१३) डिफेन्स टेक, (१४) केंद्र सरकारच्या वस्त्रोद्योग मंत्रालयाने वेळोवेळी जाहीर केलेली उत्पादने.
- १९) **तंत्रज्ञान अद्ययावतीकरण :** वस्त्रोद्योगाशी संबंधित संस्थेने वेळोवेळी राज्य शासनाने शासन निर्णयान्वये निर्दिष्ट केलेल्या अद्ययावत तंत्रज्ञानासह नवीन यंत्रसामुग्रीचा समावेश करणे. निर्दिष्ट तंत्रज्ञानापेक्षा कमी तंत्रज्ञानाला टेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन मानले जाणार नाही.
- २०) **MAHA-TUF योजना:** महाराष्ट्र शासनाची (वेळोवेळी सुधारित) MAHA-TUF (Maharashtra Technology Upgradation Fund) योजना.
- २१) **झोन :** प्रादेशिक समतोल व विकास सुनिश्चित करण्यासाठी कापूस उत्पादन, वस्त्रोद्योग क्षेत्राचा विकास, टेक्सटाईल पार्क/ क्लस्टर इ. ची उपलब्धता, कौशल्य विकास इ. बाबींच्या आधारे राज्याची ४ झोनमध्ये विभागणी करण्यात आलेली आहे. यामध्ये झोन १ (विदर्भ), झोन २ (मराठवाडा, धुळे व जळगांव जिल्हे), झोन ३ (उत्तर महाराष्ट्र- धुळे व जळगांव जिल्हे वगळून) आणि झोन ४ (पश्चिम महाराष्ट्र आणि कोकण) यांचा समावेश आहे. झोनचे जिल्हा वर्गीकरण परिशिष्ट “ब” मध्ये दिले आहे.

संक्षेपाक्षरे -

अ.क्र.	संक्षिप्त रूप	पूर्ण रूप
१	पी.एल.आय.	प्रोडक्शन लिंकड इन्सॅटिव्ह
२	सी.आय.एस.	कॅपिटल इन्वेंसमेंट सबसिडी (भांडवली गुंतवणूक अनुदान)

३	डी.एफ.एल.	डीसिज फ्री लेईंग्ज (निरोगी अंडी पुंज)
४	ई.टी.पी.	एफ्लुएंट ट्रीटमेंट प्लान्ट (सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प)
५	झेड. एल.डी.	झिरो लिक्विड डिसचार्ज (शून्य द्रव स्त्राव)
६	एम.एस.ई.डी. सी.एल.	महाराष्ट्र स्टेट इलेक्ट्रीसीटी डिस्ट्रीब्यूशन कंपनी लिमिटेड (महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित)
७	एम. इ. डी. ए.	महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (महाराष्ट्र ऊर्जा विकास एजन्सी)
८	एम.एस.टी.डी.सी.	महाराष्ट्र स्टेट टेक्सटाईल डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशन (महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग विकास महामंडळ)

६. वस्त्रोद्योग क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण प्रशासकीय उपाययोजना

- राज्याच्या मागील धोरणांतर्गत म्हणजेच "वस्त्रोद्योग धोरण २०१८-२०२३" अंतर्गत प्रोत्साहनासाठी अर्ज केलेल्या पात्र प्रकल्पांना जोपर्यंत पूर्ण अनुदानाचे वितरण होत नाही तोपर्यंत त्या धोरणांतर्गत विहित लाभ नोंदणीकृत प्रकल्पांना मिळत राहतील.
- आजारी सहकारी संस्थांच्या पुनर्वसनासाठी विभाग स्वतंत्रपणे योजना तयार करेल.
- सहकारी सूतगिरणी भाडेतत्वावर देण्यासंदर्भात विभाग स्वतंत्रपणे योजना तयार करेल.
- सहकारी सूतगिरण्यांना अतिरिक्त जमीन विक्रीसाठी परवानगी देण्याची योजना विभाग तयार करेल
- केंद्र सरकारने वस्त्रोद्योग क्षेत्राशी संबंधित नवीन योजना आणल्यास अशा योजनांची राज्यात अंमलबजावणी करण्यासाठी राज्य शासन वेळोवेळी निर्णय घेईल.
- अनुदानाची एकूण रक्कम स्थिर भांडवली गुंतवणूकीच्या (FCI) १००% पेक्षा जास्त असणार नाही. यामध्ये केंद्र शासन किंवा राज्याच्या इतर विभागांनी दिलेल्या प्रोत्साहनांचा समावेश राहील.
- महाटेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड (Maha-TUF) योजने अंतर्गत लाभ प्राप्त करण्यासाठी पात्र असणारी अद्ययावत यंत्रसामुग्री निश्चित करण्यासाठी विभागामार्फत समिती गठीत करण्यात येईल.
- वस्त्रोद्योग विभागात उपलब्ध असलेल्या मानव संसाधनाचा सुयोग्य वापर सुनिश्चित करून धोरणाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी वस्त्रोद्योग विभागाचे सर्व स्तरावर बळकटीकरण करण्यात येईल. वस्त्रोद्योग आयुक्तालय आणि रेशीम संचालनालयाचे विलीनीकरण करून वस्त्रोद्योग व रेशीम आयुक्तालयाची निर्मिती करण्यात येईल, प्रादेशिक स्तरावर या कार्यालयाला प्रादेशिक वस्त्रोद्योग व

रेशीम उपायुक्तालय असे संबोधण्यात येईल. प्रादेशिक कार्यालय विभाग स्तरावर कार्यरत करण्यात येईल.

९. महाराष्ट्र राज्य औद्योगिक विकास महामंडळाच्या धर्तीवर महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग विकास महामंडळाची वैधानिकरित्या स्थापना करण्यात येईल. सदर महामंडळामध्ये विद्यमान महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग महामंडळ, महाराष्ट्र राज्य यंत्रमाग महामंडळ आणि महाराष्ट्र राज्य हातमाग महामंडळ या तीन महामंडळांचे विलीनीकरण केले जाईल. नवीन महामंडळाच्या कार्यसूचित सदर तीन महामंडळाच्या संबंधित कामकाजाचा पण समावेश करण्यात येईल.

१०. विभागाच्या वार्षिक अर्थसंकल्पाच्या २ टक्के रक्कम जसे प्रशासकीय खर्च, वस्त्रोद्योग धोरणाच्या अंमलबजावणी संबंधित खर्च, प्रचार-प्रसिद्धी, प्रकल्प व्यवस्थापन एजन्सी संबंधित खर्च व इतर आनुषंगिक खर्चासाठी उपलब्ध राहील.

११. भांडवली अनुदान योजने अंतर्गत देण्यात येणारे अनुदान तसेच महाटेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड योजने अंतर्गत देण्यात येणाऱ्या भांडवली अनुदान वितरणाचा कालावधी:-

वरील दोन्ही योजनांमध्ये प्रकल्प उत्पादनात आल्यानंतर भांडवली अनुदान खालील प्रमाणे दोन हप्त्यात देण्यात येईल:-

१) पहिला हप्ता : १२ महिन्यांनंतर पात्र रक्कमेच्या ६० टक्के.

२) दुसरा हप्ता : २४ महिन्यांनंतर पात्र रक्कमेच्या ४० टक्के.

७. वस्त्रोद्योगाच्या विकासासाठी क्षेत्रनिहाय प्रोत्साहन आणि उपाय योजना (उपक्षेत्र निहाय) खालीलप्रमाणे:

७.१ जिनिंग आणि प्रेसिंग क्षेत्र

केंद्र पुरस्कृत आणि राज्य पुरस्कृत योजनांनी दिलेल्या विविध प्रोत्साहनांमुळे अलीकडच्या काळात राज्यातील जिनिंग आणि प्रेसिंग उद्योगाला गती मिळत आहे. या क्षेत्राला आणखी बळकट करण्यासाठी आणि भविष्यासाठी तयार करण्यासाठी, राज्यातील जिनिंग आणि प्रेसिंग युनिट्सना खालील प्रोत्साहन आणि सवलती दिल्या जातील:-

प्रोत्साहने

१) जिनिंग आणि प्रेसिंग क्षेत्राला देण्यात येणारे प्रोत्साहन झोननुसार वेगळे असेल. झोन वर्गीकरण परिशिष्ट “ब” मध्ये दिले आहे.

भांडवली व वीज अनुदान:-

तक्ता क्रमांक -१

अ.क्र.	आकार / झोन	भांडवली अनुदान स्वरूपात वित्तीय सहाय्य (स्थिर भांडवली गुंतवणूकीवर)	वीज अनुदान
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग			
१	झोन १	४५%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	४०%	
३	झोन ३	३५%	
४	झोन ४	३०%	
मोठे उद्योग			
१	झोन १	४०%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	३५%	
३	झोन ३	३०%	
४	झोन ४	२५%	
विशाल (Mega) उद्योग			
१	झोन १	५५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २५० कोटी यापैकी जे कमी असेल	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	५० टक्के किंवा जास्तीत जास्त २२५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
३	झोन ३	४५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २०० कोटी यापैकी जे कमी असेल	
४	झोन ४	४० टक्के किंवा जास्तीत जास्त १७५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
अतिविशाल (Ultra Mega) उद्योग		- अति विशाल उद्योगांना मान्यता देण्यासाठी आणि अनुदान (SPECIAL PACKAGE OF INCENTIVES) निश्चित करण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येईल. - अतिविशाल उद्योग प्रकल्पांसाठी विभागाकडून हेतू पत्र (Letter of Intent) निर्गमित झाल्याच्या तारखेपासून १० वर्षांच्या कालावधीत गुंतवणूक करावी लागेल.	
टिप		अनुसूचित जाती/ जमाती/ अल्पसंख्याक प्रवर्ग/माजी सैनिक युनिटसाठी ५ टक्के अतिरिक्त भांडवली अनुदान.	

	- महिलांद्वारे चालविल्या जाणाऱ्या प्रकल्पासाठी ५% अतिरिक्त भांडवली अनुदान. (जर काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांपैकी ५०% पेक्षा जास्त महिला असतील). ५० टक्के पेक्षा जास्त महिला कर्मचाऱ्यांची संख्या असलेल्या युनिटला अतिरिक्त अनुदानासाठी पात्र ठरविण्याकरिता पाळणाघराची सुविधा पुरवणे आवश्यक/ अनिवार्य राहिल.	
--	---	--

टिप-

- १) विद्यमान युनिट्ससाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.
- २) २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, १२ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.
- ३) विद्यमान युनिट्ससाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-
 - सौर ऊर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) (१२ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /४.८ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- ४) मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा राहणार.
- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा (जमीन व इमारत बांधकामाव्यतिरिक्त व जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटच्या मर्यादेत) विचार करण्यात येईल.
- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिटच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्त्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र

राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.

- वस्त्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही.
- राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारिषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
- जेव्हा कोणतेही युनिट एकाच वेळी पारंपारिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी विचारात घेतला जाईल.

७.२ सूतगिरणी क्षेत्र:

७.२.१ सहकारी सूतगिरण्या

ग्रामीण औद्योगिकीकरणात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावून आणि ग्रामीण भागातील कामगारांना अतिरिक्त रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून देऊन सहकारी सूतगिरण्यांनी राज्यातील सामाजिक-आर्थिक बदल सुरू करण्यात मोलाची भूमिका बजावली आहे. राज्यातील १४० सहकारी सूत गिरण्यांना शासकीय भागभांडवलाच्या माध्यमातून २०४६.६७ कोटी रुपयांची आर्थिक मदत देण्यात आली आहे. या क्षेत्राला अधिक बळकट करण्यासाठी आणि राज्याच्या विविध भागात नवीन सहकारी उद्योगांना प्रोत्साहने देण्यासाठी, सहकारी सूतगिरण्यांना खालील प्रोत्साहन दिले जातील:-

प्रोत्साहने

सहकारी सूतगिरणी क्षेत्राला देण्यात येणारे प्रोत्साहन झोननुसार वेगळे असेल. झोन वर्गीकरण परिशिष्ट "ब" मध्ये दिले आहे.

१) भागभांडवल

- या धोरणांतर्गत नवीन सहकारी सूतगिरण्यांसाठी सभासद भागभांडवल, शासकीय भागभांडवल आणि वित्तीय संस्थांकडून घेण्यात येणारे कर्ज यांचे गुणोत्तर खालील तक्ता क्र. २ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे झोननिहाय असेल.

तक्ता क्रमांक -२

झोन	सभासद भागभांडवल	शासकीय भागभांडवल	वित्तीय संस्थांकडून कर्ज
झोन १	५	४५	५०
झोन २	१०	४०	५०
झोन ३	१५	३५	५०
झोन ४	२०	३०	५०

महत्वाचे :- शासकीय भागभांडवलाचा लाभ घेणा-या सहकारी सूतगिरण्यां भांडवली अनुदानास पात्र राहणार नाहीत.

२) **वीज अनुदान :** राज्य शासन सहकारी सूतगिरण्यांना खालील प्रमाणे वीज अनुदान देईल:-

तक्ता क्रमांक-३

झोन	वीज अनुदान
झोन १	परिशिष्ट -अ नुसार
झोन २	
झोन ३	
झोन ४	

टिप-

- १) विद्यमान युनिट्ससाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.
- २) २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, २४ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.
- ३) विद्यमान युनिट्ससाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-
 - सौर ऊर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) (२४ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /९.६ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- ४) मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा राहणार.
- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा(जास्तीत जास्त ४ मेगावॅट) विचार करण्यात येईल.
- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिट्सच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्त्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.
 - वस्त्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही.
 - राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारेषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
 - जेव्हा कोणतेही युनिट एकाच वेळी पारंपारिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर विचारात घेतला जाईल.
- ३) **महा टेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड योजना (Maha-TUFS)**- ही योजना सहकारी सूतगिरण्यांना वस्त्रोद्योग क्षेत्रात आयात प्रतिस्थापनासह गुंतवणूक, उत्पादकता, गुणवत्ता, रोजगार आणि निर्यात वाढविण्यास मदत करेल. विविध झोनमध्ये खालील दरांनुसार तंत्रज्ञान अपग्रेडेशनसाठी भांडवली गुंतवणूक अनुदानाची (CIS) प्रतिपूर्ती करण्यासाठी पात्र युनिट्सला खालील प्रोत्साहन देईल:-

तक्ता क्रमांक- ४

झोन	भांडवली गुंतवणूक अनुदानाचा दर (सीआयएस)
झोन १	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ४० टक्के किंवा २५ कोटी यापैकी जे कमी असेल
झोन २	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ३५ टक्के किंवा २० कोटी रुपये यापैकी जे कमी असेल
झोन ३	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ३० टक्के किंवा १५ कोटी यापैकी जे कमी असेल
झोन ४	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या २५ टक्के किंवा १० कोटी रुपये यापैकी जे कमी असेल

महा टेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड स्कीम (Maha-TUFS) अंतर्गत तंत्रज्ञान अद्ययावतीकरणासाठी खालील अटींची पूर्तता करणाऱ्या सहकारी सूतगिरण्या पात्र ठरतील:-

- १) सूतगिरणीने अस्तित्वातील यंत्रसामुग्रीवर उत्पादनाची १५ वर्षे पूर्ण केली असणे आवश्यक आहे.
- २) युनिटचे निव्वळ मूल्य सकारात्मक असणे आवश्यक आहे.
- ३) सूतगिरणी हरित ऊर्जेचा वापर करित असणे आवश्यक आहे.
- ४) युनिटने शासकीय भाग भांडवलाच्या किमान ५०% परतफेड/परत केलेले असणे आवश्यक आहे.
- ५) महा-टफ्स अंतर्गत तपशीलवार प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) राज्य सरकारने स्थापन केलेल्या समितीने मंजूर केलेला असणे आवश्यक आहे.

४) **एक वेळची निर्गमन योजना (One Time Exit Policy):** सहकारी सूत गिरण्या, जर शासकीय भागभांडवल, कर्ज आणि व्याज परत करण्यास तयार असतील तर सहकारी सूतगिरण्यांचे खाजगीकरण करण्याची परवानगी

दिली जाईल. जमिनीच्या औद्योगिक वापरात काही बदल झाल्यास सूतगिरणीने प्रचलित नियमांनुसार शासनाला रक्कम द्यावी लागेल. यासाठीची सविस्तर योजना एका स्वतंत्र शासन निर्णयाद्वारे जाहिर केली जाईल.

७.२.२ खाजगी सूतगिरण्या

राज्यातील एकूण कापूस उत्पादनाच्या प्रक्रियेत खाजगी सूत गिरण्यांचा मोलाचा वाटा आहे. राज्यात सहकारी क्षेत्रातील गिरण्यांच्या तुलनेत खासगी क्षेत्रातील सूतगिरण्यांची संख्या दुप्पटीपेक्षा जास्त आहे.

प्रोत्साहने

खाजगी सूतगिरणी क्षेत्राला देण्यात येणारे प्रोत्साहन झोननुसार वेगळे असेल. झोन वर्गीकरण परिशिष्ट “ब” मध्ये दिले आहे.

१) भांडवली अनुदान व वीज अनुदान -

तक्ता क्रमांक-५

अ.क्र.	आकार / झोन	भांडवली अनुदान स्वरूपात वित्तीय सहाय्य (स्थिर भांडवली गुंतवणूकीवर)	वीज अनुदान
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग			
१	झोन १	४५%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	४०%	
३	झोन ३	३५%	
४	झोन ४	३०%	
मोठे उद्योग			
१	झोन १	४०%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	३५%	
३	झोन ३	३०%	
४	झोन ४	२५%	
विशाल (Mega) उद्योग			
१	झोन १	५५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २५० कोटी यापैकी जे कमी असेल	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	५० टक्के किंवा जास्तीत जास्त २२५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
३	झोन ३	४५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २०० कोटी यापैकी जे कमी असेल	
४	झोन ४	४० टक्के किंवा जास्तीत जास्त १७५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
अतिविशाल (Ultra Mega) उद्योग		- अति विशाल उद्योगांना मान्यता देण्यासाठी आणि अनुदान (SPECIAL PACKAGE OF INCENTIVES) निश्चित करण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येईल. - अतिविशाल उद्योग प्रकल्पांसाठी विभागाकडून हेतू पत्र (Letter of Intent) निर्गमित झाल्याच्या तारखेपासून १० वर्षांच्या कालावधीत गुंतवणूक करावी लागेल.	

टिप-	• अनुसूचित जाती/ जमाती/ अल्पसंख्याक प्रवर्ग/माजी सैनिक युनिटसाठी ५ टक्के अतिरिक्त भांडवली अनुदान. • महिलांद्वारे चालविल्या जाणाऱ्या प्रकल्पासाठी ५% अतिरिक्त भांडवली अनुदान. (जर काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांपैकी ५०% पेक्षा जास्त महिला असतील). • ५० टक्के पेक्षा जास्त महिला कर्मचाऱ्यांची संख्या असलेल्या युनिटला अतिरिक्त अनुदानासाठी पात्र ठरविण्याकरिता पाळणाघराची सुविधा पुरवणे आवश्यक/ अनिवार्य राहिल.	
------	--	--

टिप-

- १) विद्यमान युनिटसाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.
- २) २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, १२ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.
- ३) विद्यमान युनिटसाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-
 - सौर ऊर्जा प्रकल्पासाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) (१२ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /४.८ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- ४) मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा राहणार.
- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा (जमीन व इमारत बांधकामाव्यतिरिक्त व जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटच्या मर्यादेत) विचार करण्यात येईल.
- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिट्सच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्त्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र

राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.

- वस्त्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही.
- राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारेषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
- जेव्हा कोणतेही युनिट एकाच वेळी पारंपारिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर विचारात घेतला जाईल.

२) महाटेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड योजना (Maha-TUFS)

ही योजना खाजगी सूतगिरण्यांना वस्त्रोद्योग क्षेत्रात आयात प्रतिस्थापनासह गुंतवणूक, उत्पादकता, गुणवत्ता, रोजगार आणि निर्यात वाढविण्यास मदत करेल. विविध झोनमध्ये खालील दरांनुसार तंत्रज्ञान अपग्रेडेशनसाठी भांडवली गुंतवणूक अनुदानाची (CIS) प्रतिपूर्ती करण्यासाठी राज्य पात्र युनिटला खालील प्रोत्साहन देईल.

तक्ता क्रमांक ६

झोन	भांडवली गुंतवणूक अनुदानाचा दर (सीआयएस)
झोन १	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किमतीच्या ४० टक्के किंवा २५ कोटी यापैकी जे कमी असेल
झोन २	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किमतीच्या ३५ टक्के किंवा २० कोटी रुपये यापैकी जे कमी असेल
झोन ३	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किमतीच्या ३० टक्के किंवा १५ कोटी यापैकी जे कमी असेल
झोन ४	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किमतीच्या २५ टक्के किंवा १० कोटी रुपये यापैकी जे कमी असेल.

महा टेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड स्कीम (Maha-TUFS) अंतर्गत तंत्रज्ञान अद्ययावतीकरणासाठी खालील अटींची पूर्तता करणाऱ्या खाजगी सूतगिरण्या पात्र ठरतील:

- १) सूतगिरणीने अस्तित्वातील यंत्रसामुग्रीवर उत्पादनाची १५ वर्षे पूर्ण केली असणे आवश्यक आहे.
- २) युनिटचे निव्वळ मूल्य सकारात्मक असणे आवश्यक आहे.
- ३) सूतगिरणी हरित ऊर्जेचा वापर करीत असणे आवश्यक आहे.
- ४) महा-टफ्स अंतर्गत तपशीलवार प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) राज्य सरकारने स्थापन केलेल्या समितीने मंजूर केलेला असणे आवश्यक आहे.

७.३ यंत्रमाग क्षेत्र:-

७.३.१ सहकारी यंत्रमाग:

राज्य सरकारने राष्ट्रीय सहकार विकास निगमाच्या योजनेअंतर्गत राज्यातील ४५० प्राथमिक यंत्रमाग व इतर सहकारी संस्थांना आर्थिक मदत केलेली आहे.

प्रोत्साहने-

सहकारी यंत्रमाग क्षेत्राला देण्यात येणारे प्रोत्साहन झोननुसार वेगळे असेल. झोन वर्गीकरण परिशिष्ट “ब” मध्ये दिले आहे. हे प्रोत्साहन सहकारी सूतगिरणी क्षेत्राप्रमाणे असेल.

१) भागभांडवल -

- सहकारी यंत्रमागांचे सभासद भागभांडवल, शासकीय भागभांडवल आणि वित्तीय संस्थांकडून मिळणारे कर्ज यांचे प्रमाण खालील तक्त्यात दर्शविल्याप्रमाणे झोननिहाय असेल. परंतु, यासाठी नवीन यंत्रमाग (साधे यंत्रमाग वगळता), विणकाम, प्रिपरेटरी, वार्षिक, सायझिंग, कॉनिंग, ट्रिस्टिंग, डबलिंग, टीएफओ आणि इतर युनिट्स अद्ययावत तंत्रज्ञानावर आधारित असणे आवश्यक राहिल.

तक्ता क्रमांक -७

झोन	सभासद भागभांडवल	शासकीय भागभांडवल	वित्तीय संस्थांकडून कर्ज
झोन १	५	४५	५०
झोन २	१०	४०	५०
झोन ३	१५	३५	५०
झोन ४	२०	३०	५०

महत्वाचे:- शासकीय भागभांडवलाचा लाभ घेणारे सहकारी यंत्रमाग संस्था भांडवली अनुदानास पात्र राहणार नाहीत.

२) वीज अनुदान: राज्य शासन सहकारी यंत्रमागांना खालील प्रमाणे वीज अनुदान देईल:-

तक्ता क्रमांक -८

झोन	वीज अनुदान
झोन १	परिशिष्ट अ नुसार
झोन २	
झोन ३	
झोन ४	

टिप-

- विद्यमान युनिटसाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.
- २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, २४ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.

३) विद्यमान युनिट्ससाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-

- सौर ऊर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) (२४ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /९.६ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- ४) मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा राहणार.
- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा (जास्तीत जास्त ४ मेगावॅट) विचार करण्यात येईल.
- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिट्सच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्त्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.
- वस्त्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही.
- राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारेषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
- जेव्हा कोणतेही युनिट एकाच वेळी पारंपरिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर विचारात घेतला जाईल.

३) महा टेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड योजना (Maha-TUFS)-

ही योजना सहकारी यंत्रमागांना वस्त्रोद्योग क्षेत्रात आयात प्रतिस्थापनासह गुंतवणूक, उत्पादकता, गुणवत्ता, रोजगार आणि निर्यात वाढविण्यास मदत करेल. विविध झोनमध्ये खालील दरांनुसार तंत्रज्ञान अपग्रेडेशनसाठी भांडवली गुंतवणूक अनुदानाची (CIS) प्रतिपूर्ती करण्यासाठी राज्य शासन पात्र युनिटला खालील प्रोत्साहन देईल:-

तक्ता क्रमांक - ९

झोन	भांडवली गुंतवणूक अनुदानाचा दर (सीआयएस)
झोन १	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ४० टक्के किंवा २५ कोटी यापैकी जे कमी असेल
झोन २	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ३५ टक्के किंवा २० कोटी रुपये यापैकी जे कमी असेल
झोन ३	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ३० टक्के किंवा १५ कोटी यापैकी जे कमी असेल
झोन ४	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या २५ टक्के किंवा १० कोटी रुपये यापैकी जे कमी असेल

महा टेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड स्कीम (Maha-TUFS) अंतर्गत तंत्रज्ञान अद्ययावतीकरणासाठी खालील अटींची पूर्तता करणाऱ्या सहकारी यंत्रमाग संस्थांचा विचार करण्यात येईल:-

- १) यंत्रमाग युनिटने अस्तित्वातील यंत्रसामुग्रीवर उत्पादनाची १५ वर्षे पूर्ण केली असणे आवश्यक आहे.
 - २) युनिटचे निव्वळ मूल्य सकारात्मक असणे आवश्यक आहे
 - ३) यंत्रमाग युनिट हरित ऊर्जेचा वापर करित असणे आवश्यक आहे.
 - ४) युनिटने शासकीय भाग भांडवलाच्या किमान ५०% परतफेड/परत केलेले असणे आवश्यक आहे
 - ५) महा-टफ्स अंतर्गत तपशीलवार प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) राज्य शासनाने स्थापन केलेल्या समितीने मंजूर केलेला असणे आवश्यक आहे.
- ५) **एक वेळची निर्गमन योजना (One Time Exit Policy):** सहकारी यंत्रमाग संस्था जर शासकीय भागभांडवल, कर्ज आणि व्याज परत करण्यास तयार असतील तर सहकारी यंत्रमाग संस्थांचे खाजगीकरण करण्याची परवानगी दिली जाईल. जमिनीच्या औद्योगिक वापरात काही बदल झाल्यास यंत्रमाग संस्थेने प्रचलित नियमांनुसार शासनाला रक्कम द्यावी लागेल. यासाठीची सविस्तर योजना एका स्वतंत्र शासन निर्णयाद्वारे जाहिर केली जाईल .

७.३.२ खाजगी यंत्रमाग:-

महाराष्ट्रात जवळपास १३ लाख यंत्रमाग असून देशातील यंत्रमागांपैकी सरासरी ५०% यंत्रमाग महाराष्ट्रात आहेत. सदर यंत्रमाग आधुनिक विणकाम क्षेत्रात महत्त्वाची भूमिका बजावत आहेत.

प्रोत्साहने-

खाजगी यंत्रमागांना देण्यात येणारी प्रोत्साहने खालील तक्त्यात दर्शविल्याप्रमाणे झोननिहाय असेल. नवीन तंत्रज्ञानावर आधारित नवीन यंत्रमाग (साधे यंत्रमाग वगळता), विणकाम, प्रिपरेटरी, वार्षिक, साइझिंग, कॉनिंग, ट्विस्टिंग, डबलिंग, टीएफओ आणि इतर युनिट्स यांना खालील प्रोत्साहन झोननुसार बदलतील. झोन वर्गीकरण परिशिष्ट “ब” मध्ये दिले आहे. सदर प्रोत्साहने खाजगी सूतगिरणी क्षेत्राप्रमाणे असेल.

१) भांडवली अनुदान व वीज अनुदान

तक्ता क्रमांक-१०

अ.क्र.	आकार / झोन	भांडवली अनुदान स्वरूपात वित्तीय सहाय्य (स्थिर भांडवली गुंतवणूकीवर)	वीज अनुदान
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग			
१	झोन १	४५%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	४०%	
३	झोन ३	३५%	
४	झोन ४	३०%	
मोठे उद्योग			
१	झोन १	४०%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	३५%	
३	झोन ३	३०%	
४	झोन ४	२५%	
विशाल (Mega) उद्योग			
१	झोन १	५५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २५० कोटी यापैकी जे कमी असेल	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	५० टक्के किंवा जास्तीत जास्त २२५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
३	झोन ३	४५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २०० कोटी यापैकी जे कमी असेल	
४	झोन ४	४० टक्के किंवा जास्तीत जास्त १७५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
अतिविशाल (Ultra Mega) उद्योग		- अति विशाल उद्योगांना मान्यता देण्यासाठी आणि अनुदान (SPECIAL PACKAGE OF INCENTIVES) निश्चित करण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येईल. - अतिविशाल उद्योग प्रकल्पांसाठी विभागाकडून हेतू पत्र (Letter of Intent) निर्गमित झाल्याच्या तारखेपासून १० वर्षांच्या कालावधीत गुंतवणूक करावी लागेल.	

टिप	• अनुसूचित जाती/ जमाती/ अल्पसंख्याक प्रवर्ग/माजी सैनिक युनिटसाठी ५ टक्के अतिरिक्त भांडवली अनुदान. • महिलांद्वारे चालविल्या जाणाऱ्या प्रकल्पासाठी ५% अतिरिक्त भांडवली अनुदान. (जर काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांपैकी ५०% पेक्षा जास्त महिला असतील). • ५० टक्के पेक्षा जास्त महिला कर्मचाऱ्यांची संख्या असलेल्या युनिटला अतिरिक्त अनुदानासाठी पात्र ठरविण्याकरिता पाळणाघराची सुविधा पुरवणे आवश्यक/ अनिवार्य राहिल.	
-----	--	--

टिप-

- १) विद्यमान युनिट्ससाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.
- २) २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, १२ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.
- ३) विद्यमान युनिट्ससाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-
 - सौर ऊर्जा प्रकल्पासाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) (१२ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /४.८ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- ४) मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा राहणार.
- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किमतीचा (जमीन व इमारत बांधकामाव्यतिरिक्त व जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटच्या मर्यादेत) विचार करण्यात येईल.
- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिट्सच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.
- वस्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही.
- राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारेषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
- जेव्हा कोणतेही युनिट एकाच वेळी पारंपारिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर विचारात घेतला जाईल.

२) महा टेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड योजना (Maha-TUFS)-

ही योजना खाजगी यंत्रमागांना वस्रोद्योग क्षेत्रात आयात प्रतिस्थापनासह गुंतवणूक, उत्पादकता, गुणवत्ता, रोजगार आणि निर्यात वाढविण्यास मदत करेल. विविध झोनमध्ये खालील दरांनुसार तंत्रज्ञान अपग्रेडेशनसाठी भांडवली गुंतवणूक अनुदानाची (CIS) प्रतिपूर्ती करण्यासाठी राज्य शासन पात्र युनिटला खालील प्रोत्साहन देईल:-

तक्ता क्रमांक-११

झोन	भांडवली गुंतवणूक अनुदानाचा दर (सीआयएस)
झोन १	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ४० टक्के किंवा २५ कोटी यापैकी जे कमी असेल
झोन २	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ३५ टक्के किंवा २० कोटी रुपये यापैकी जे कमी असेल
झोन ३	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या ३० टक्के किंवा १५ कोटी यापैकी जे कमी असेल
झोन ४	पात्र यंत्रसामुग्रीच्या मूळ किंमतीच्या २५ टक्के किंवा १० कोटी रुपये यापैकी जे कमी असेल.

महा टेक्नॉलॉजी अपग्रेडेशन फंड स्कीम (Maha-TUFS) अंतर्गत तंत्रज्ञान अद्ययावतीकरणासाठी खालील अटींची पूर्तता करणाऱ्या यंत्रमागांचा विचार करण्यात येईल:

- १) यंत्रमाग युनिटने अस्तित्वातील यंत्रसामुग्रीवर उत्पादनाची १५ वर्षे पूर्ण केली असणे आवश्यक आहे.
- २) युनिटचे निव्वळ मूल्य सकारात्मक असणे आवश्यक आहे
- ३) यंत्रमाग युनिट हरित ऊर्जेचा वापर करित असणे आवश्यक आहे.
- ४) महा-टफ्स अंतर्गत तपशीलवार प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) राज्य सरकारने स्थापन केलेल्या समितीने मंजूर केलेला असणे आवश्यक आहे.

७.४ हातमाग क्षेत्र:-

हातमाग क्षेत्र हे सर्वात मोठे असंघटित क्षेत्र असून ग्रामीण आणि निम-ग्रामीण उपजीविकेचा अविभाज्य भाग आहे. भारत सरकारने २०१८ मध्ये केलेल्या चौथ्या हातमाग जनगणनेनुसार, महाराष्ट्रात ३३५४ हातमाग आहेत जे ३५०९ हातमाग कामगारांद्वारे चालवले जात आहेत.

प्रोत्साहने :-

१) केंद्र सरकारच्या राष्ट्रीय हातमाग विकास कार्यक्रम (एनएचडीपी) योजनेनुसार राज्य सरकारद्वारे लाभ दिले जाईल. क्लस्टर डेव्हलपमेंट प्रोग्राम, हुशार आणि प्रतिभावान विणकरांवर विशेष भर देणारे हातमाग विपणन सहाय्य, पायाभूत सुविधा आणि विशेष प्रकल्पांसह क्लस्टर विकास कार्यक्रम, इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ हँडलूम संबंधित प्रकल्प, मेगा हँडलूम क्लस्टर, सवलतीचे कर्ज / विणकर मुद्रा कर्ज, हातमाग विणकर कल्याण इत्यादीचा समावेश असलेले या योजनेचे विविध घटक आहेत.

१.१ अर्बन हाट- महाराष्ट्रातील विणकर आणि हस्तकला यांना प्रोत्साहन आणि सुविधा देण्यासाठी राज्यात प्रमुख ठिकाणी अर्बन हाट केंद्रे स्थापन करण्यात येतील, जे पुरेशा मोकळ्या जागांसह आणि सभोवतालच्या हिरव्या पट्ट्यांसह योग्य वातावरण प्रदान करेल. यासाठी रु.८०० लाख पर्यंतच्या प्रकल्पाचा खर्च खालीलप्रमाणे केला जाईल:-

सरकार (केंद्र व राज्य)	हिस्सा	एकूण रक्कम
भारत सरकार	८०%	रु.६४० लाख
राज्य सरकार	२०%	रु १६० लाख

१.२ विशेष, पायाभूत सुविधा आणि भारतीय हातमाग तंत्रज्ञान संस्था (आयआयएचटी) संबंधित प्रकल्प- गतिशील बाजारपेठेतील आव्हानांचा सामना करण्यासाठी उत्पादन विकास/विविधता स्थापित करणे, हातमाग उत्पादनांची उत्पादकता/गुणवत्ता सुधारणे, हातमाग उत्पादने/विपणनाचे मूल्यवर्धन करणे इत्यादीसाठीचे प्रकल्प उभारण्यास राज्य शासन खर्च करेल. जमिनीचा खर्च राज्य शासन उचलेल आणि तो प्रकल्प खर्चाचा भाग नसणार. हा निधी ८०:२० (केंद्र सरकारचा हिस्सा आणि राज्य सरकारचा हिस्सा) या प्रमाणात असेल.

२) कच्चा माल पुरवठा योजनेतील (आरएमएसएस) राज्य घटक - केंद्र शासन संख्यात्मक निर्बंधांसह धाग्यावर (डीबीटीद्वारे लिंकड बँक खात्यावर) १५% अनुदान देते. सदर धाग्यावर राज्य शासन अतिरिक्त १५% अनुदान देईल. एकूण ३०% (१५% केंद्र शासनाचा हिस्सा आणि १५% राज्याचा हिस्सा) अनुदान हे कॉटन हँक धागा, घरगुती रेशीम, लोकरी आणि लिनन धागा आणि नैसर्गिक तंतूंच्या मिश्रित धाग्यावर अनुज्ञेय राहील.

३) हातमाग विणकर कल्याणकारी योजना : केंद्र शासनाच्या हातमाग विणकर कल्याणकारी योजनेचा (एच.डब्ल्यू.सी.डब्ल्यू.एस.) उद्देश देशभरातील हातमाग विणकर / कामगारांना सार्वत्रिक आणि परवडणारी सामाजिक सुरक्षा प्रदान करणे आहे.

३.१ प्रधानमंत्री जीवन ज्योती विमा योजने मध्ये कोणत्याही कारणास्तव मृत्यू झाल्यास जीवन विमा संरक्षण प्रदान करते. सदर योजनेसाठी १८-५० वर्षे वयोगटातील सर्व हातमाग विणकर / कामगार पात्र आहेत.

३.२ **लाभ**- कोणत्याही कारणास्तव लाभार्थीचा मृत्यू झाल्यास २ लाख रुपये देय असतील. या योजने अंतर्गत राज्य शासन/ लाभार्थी हिस्सा यामध्ये रु. १८०/- रुपयांचा वार्षिक हप्ता राज्य शासन उचलणार आहे.

३.३ या योजनेचा वार्षिक रुपये ३३०/- चा हप्ता खालील प्रमाणे देण्यात येईल -

केंद्र शासनाचा हिस्सा	रु.१५०/-
राज्य शासनाचा हिस्सा	रु. १८०/-
एकूण हप्ता (प्रीमियम)	रु.३३०/-

४) हातमाग विपणन व्यवस्थेसाठी महाराष्ट्र राज्य हातमाग महामंडळातर्फे वेब पोर्टल- <http://www.mahahandloom.com> च्या माध्यमातून ऑनलाइन विक्रीला प्रोत्साहन दिले जाईल.

५) हातमाग विणकरांच्या कुटुंबांना मोफत वीज देणे - हातमाग विणकर कुटुंबांना प्रतिमहा २०० युनिट पर्यंत मोफत वीज देण्यात येईल.

७.५ प्रोसेसिंग क्षेत्र:-

सूत आणि कापडावर विणकाम होण्यापुर्वी तसेच विणकामानंतर होणारी प्रक्रिया (प्रोसेसिंग) ही वस्त्र निर्मितीमधिल आवश्यक घटक आहे. त्यामुळे कापडाच्या मूल्यवर्धनात महत्त्वपूर्ण सहाय्य होते. प्रक्रिया (प्रोसेसिंग) क्षेत्रामध्ये कपडे तयार करण्यापुर्वी रंगकाम, छपाई आणि कापड तयार करणे यांचा समावेश आहे. प्रदुषण नियंत्रण मंडळाने विहित केलेल्या पर्यावरणीय मानकांचे पालन करण्यासाठी आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या वापरासाठी राज्य वस्त्रोद्योग आणि रंगकाम उद्योगांना आवश्यक प्रोत्साहन देते. राज्यात ६७४ प्रक्रिया युनिट्स आहेत.

प्रोत्साहने

या धोरणा अंतर्गत स्थापन होणाऱ्या प्रक्रिया (प्रोसेसिंग) प्रकल्पांना खालील तक्त्यात दर्शविल्याप्रमाणे झोननिहाय भांडवली अनुदान व वीज अनुदान देय होईल:-

१) भांडवली अनुदान व वीज अनुदान

तक्ता क्रमांक-१२

अ.क्र.	आकार / झोन	भांडवली अनुदान स्वरूपात वित्तीय सहाय्य (स्थिर भांडवली गुंतवणूकीवर)	वीज अनुदान
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग			
१	झोन १	४५%	परिशिष्ट -अ नुसार

२	झोन २	४०%	
३	झोन ३	३५%	
४	झोन ४	३०%	
मोठे उद्योग			
१	झोन १	४०%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	३५%	
३	झोन ३	३०%	
४	झोन ४	२५%	
विशाल (Mega) उद्योग			
१	झोन १	५५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २५० कोटी यापैकी जे कमी असेल	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	५० टक्के किंवा जास्तीत जास्त २२५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
३	झोन ३	४५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २०० कोटी यापैकी जे कमी असेल	
४	झोन ४	४० टक्के किंवा जास्तीत जास्त १७५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
अतिविशाल (Ultra Mega) उद्योग		- अति विशाल उद्योगांना मान्यता देण्यासाठी आणि अनुदान (SPECIAL PACKAGE OF INCENTIVES) निश्चित करण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येईल. अतिविशाल उद्योग प्रकल्पांसाठी विभागाकडून हेतू पत्र (Letter of Intent) निर्गमित झाल्याच्या तारखेपासून १० वर्षांच्या कालावधीत गुंतवणूक करावी लागेल.	
टिप		- अनुसूचित जाती/ जमाती/ अल्पसंख्याक प्रवर्ग/माजी सैनिक युनिटसाठी ५ टक्के अतिरिक्त भांडवली अनुदान. - महिलांद्वारे चालविल्या जाणाऱ्या प्रकल्पासाठी ५% अतिरिक्त भांडवली अनुदान (जर काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांपैकी ५०% पेक्षा जास्त महिला असतील). ५० टक्के पेक्षा जास्त महिला कर्मचाऱ्यांची संख्या असलेल्या युनिटला अतिरिक्त अनुदानासाठी पात्र ठरविण्याकरिता पाळणाघराची सुविधा पुरवणे आवश्यक/ अनिवार्य राहिल.	

टिप-

- १) विद्यमान युनिटसाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.

- २) २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, १२ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.
- ३) विद्यमान युनिट्ससाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-
 - सौर ऊर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) (१२ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /४.८ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- ४) मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा राहणार.
- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा (जमीन व इमारत बांधकामाव्यतिरिक्त व जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटच्या मर्यादेत) विचार करण्यात येईल.
- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिट्सच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्त्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.
- वस्त्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही.
- राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारेषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
- जेव्हा कोणतेही युनिट एकाच वेळी पारंपारिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर विचारात घेतला जाईल.

२) **हरित तंत्रज्ञान :-** हरित तंत्रज्ञानाच्या प्रचारासाठी सरकारकडून मिळणारे सहाय्य खालीलप्रमाणे असेल:-

२.१ सांडपाणी प्रक्रिया केंद्र (ईटीपी) आणि संयुक्त सांडपाणी प्रक्रिया केंद्र -उभारणीसाठी ५० टक्के भांडवली अनुदान किंवा ५ कोटी रुपयांपैकी जे कमी असेल ते राज्यातील सर्व झोनमध्ये देण्यात येईल.

सदर अनुदान नवीन प्रकल्पांना लागू राहील. उद्योग विभागाच्या क्लस्टर विकास कार्यक्रमांतर्गत मंजूर क्लस्टर्स संयुक्त सांडपाणी प्रक्रिया केंद्र उभारण्याकरीता अनुदानास पात्र राहिल.

२.२ झिरो लिक्विड डिस्चार्ज (झेडएलडी) साठी सहाय्य- झेडएलडी प्रकल्पांच्या स्थापनेसाठी पात्र बांधकाम (Civil Infrastructure) आणि यंत्रसामुग्रीच्या किमतीच्या ५०% (जास्तीत जास्त १० कोटी रुपयांपर्यंत) अनुदान राज्यातील सर्व झोनमध्ये देण्यात येईल. प्रकल्पाच्या एकूण खर्चात जमिनीच्या किंमतीच्या समावेश असणार नाही.

३) या प्रकल्पांना मोठ्या प्रमाणात पाण्याची आवश्यकता असल्याने प्रक्रिया प्रकल्पांसाठी पाणी राखीव ठेवण्यात येईल.

७.६ निटींग, होजिअरी, गार्मेंटिंग क्षेत्र :-

महाराष्ट्रात सध्या ११० विणकाम, होजिअरी आणि गार्मेंटिंग युनिट्स आहेत. राज्यातील वस्त्रोद्योग क्षेत्र वाढविण्यास, तयार उत्पादनांच्या विक्रीला प्रोत्साहन देणारी मूल्यसाखळी पूर्ण करण्यासाठी राज्य शासन प्रोत्साहन देणार आहे.

प्रोत्साहने :-

या धोरणा अंतर्गत स्थापन होणा-या निटींग, होजिअरी, गार्मेंटिंग प्रकल्पांना खालील तक्त्यात दर्शविल्याप्रमाणे झोननिहाय भांडवली अनुदान व वीज अनुदान देय होईल:-

१) भांडवली अनुदान व वीज अनुदान

तक्ता क्रमांक-१३

अ.क्र.	आकार / झोन	भांडवली अनुदान स्वरूपात वित्तीय सहाय्य (स्थिर भांडवली गुंतवणूकीवर)	वीज अनुदान
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग			
१	झोन १	४५%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	४०%	
३	झोन ३	३५%	
४	झोन ४	३०%	
मोठे उद्योग			
१	झोन १	४०%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	३५%	
३	झोन ३	३०%	
४	झोन ४	२५%	

विशाल (Mega) उद्योग			
१	झोन १	५५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २५० कोटी यापैकी जे कमी असेल	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	५० टक्के किंवा जास्तीत जास्त २२५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
३	झोन ३	४५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २०० कोटी यापैकी जे कमी असेल	
४	झोन ४	४० टक्के किंवा जास्तीत जास्त १७५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
अतिविशाल (Ultra Mega) उद्योग		- अति विशाल उद्योगांना मान्यता देण्यासाठी आणि अनुदान (SPECIAL PACKAGE OF INCENTIVES) निश्चित करण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येईल. - अतिविशाल उद्योग प्रकल्पांसाठी विभागाकडून हेतू पत्र (Letter of Intent) निर्गमित झाल्याच्या तारखेपासून १० वर्षांच्या कालावधीत गुंतवणूक करावी लागेल.	
टिप		- अनुसूचित जाती/ जमाती/ अल्पसंख्याक प्रवर्ग/माजी सैनिक युनिटसाठी ५ टक्के अतिरिक्त भांडवली अनुदान. - महिलांद्वारे चालविल्या जाणाऱ्या प्रकल्पासाठी ५% अतिरिक्त भांडवली अनुदान. (जर काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांपैकी ५०% पेक्षा जास्त महिला असतील). ५० टक्के पेक्षा जास्त महिला कर्मचाऱ्यांची संख्या असलेल्या युनिटला अतिरिक्त अनुदानासाठी पात्र ठरविण्याकरिता पाळणाघराची सुविधा पुरवणे आवश्यक/ अनिवार्य राहिल.	

टिप-

- विद्यमान युनिट्ससाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.
- २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, १२ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.
- विद्यमान युनिट्ससाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-
 - सौर ऊर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) (१२ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /४.८ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा राहणार.

- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा (जमीन व इमारत बांधकामाव्यतिरिक्त व जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटच्या मर्यादेत) विचार करण्यात येईल.
- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिट्सच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्त्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.
- वस्त्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही.
- राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारेषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
- जेव्हा कोणतेही वस्त्रोद्योग युनिट एकाच वेळी पारंपारिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर विचारात घेतला जाईल.

२) उद्योजक/कंपन्या/संस्था/स्वयंसेवी संस्था यांना नवीन प्रकल्प उभारण्यासाठी खालील प्रमाणे अर्थसहाय्य केले जाईल:-

२.१ झोन १ मध्ये घरपोच रोजगार निर्माण करण्यासाठी कोअर मदर युनिटसह विकेंद्रित लहान गार्मेंटिंग युनिट्स स्थापन करणे ज्यामध्ये ऑपरेशन्स/ प्रशिक्षण/ लॉजिस्टिक्स इत्यादींचे समन्वय कोअर मदर युनिट मार्फत केले जाईल. अशा प्रकल्पाला प्रकल्प श्रेणीनुसार व झोन नुसार आवश्यक अर्थसहाय्य केले जाईल.

२.२ कपडे/ परिधान डिझाइन आणि विकास सुविधा / डिजिटल प्रिंटिंग सुविधा मदर प्रकल्पासह स्थित (co-located) असेल तर ५० लाख रुपयापेक्षा जास्त किंमतीच्या सुविधा असलेल्या प्रकल्पास एकूण खर्चाच्या २० टक्के आर्थिक मदत दिली जाईल.

२.३ वरील पैकी कोणताही लाभ घ्यावयाचा असल्यास युनिट मध्ये मदर आणि चाइल्ड युनिटसचे प्रमाण १: १० असणे आवश्यक राहील.

२.४ प्रत्येक झोन मधील जिल्हा व तालुका स्तरावर विणकाम, होजिअरी आणि गार्मेंटिंग युनिट उभारण्यासाठी एम.आय.डी.सी. तर्फे प्लग अँड प्ले सुविधा उभारण्यात येतील.

७.७ रेशीम उद्योग :-

महाराष्ट्र राज्य हे एक अपारंपरिक रेशीम उत्पादक राज्य आहे, जे तुती आणि टसर रेशीम या दोन्हीचे उत्पादन करते. तसेच अपारंपारिक राज्यांमध्ये रेशीम उत्पादनात प्रथम स्थानावर आणि २९ रेशीम उत्पादक राज्यांमध्ये १३ व्या स्थानावर आहे. रेशीम शेती उद्योग कृषी व वन संपत्तीवर आधारीत असल्याने सध्या सुमारे १३,५८२ एकर क्षेत्रावर तुती लागवडीद्वारे १२,८०९ शेतकरी रेशीम उत्पादनात गुंतलेले आहेत. राज्यात ८५३ शेतकरी ३९६३ हेक्टर क्षेत्रावर टसर रेशीम उद्योग करीत आहे.

महाराष्ट्राच्या २७ जिल्ह्यांमध्ये तुतीची लागवड आहे आणि ४ जिल्ह्यांमध्ये टसर आहे, म्हणून एकूण ३१ जिल्हे रेशीम उत्पादनात गुंतलेले आहेत. तुती रेशीमच्या बाबतीत औरंगाबाद आणि पुणे विभागांचे सर्व जिल्हे रेशीम उत्पादन क्षेत्रांमध्ये लक्षणीय आघाडीवर आहेत. तर, टसर रेशीम प्रामुख्याने पुर्व विदर्भातील गोंदिया, गडचिरोली, भंडारा आणि चंद्रपूर या चार जिल्ह्यांमध्ये व्याप्त आहे. अशा प्रकारे, महाराष्ट्र हे अपारंपरिक रेशीम उत्पादन करणाऱ्या राज्यांपैकी एक प्रमुख राज्य आहे आणि शेतकऱ्यांमध्ये रेशीम एक प्रमुख उद्योग म्हणून उदयाला येत आहे. राज्यात योग्य हवामान, जमिन आणि पर्यावरणाची स्थिती असल्याने भविष्यातील मोठ्या प्रमाणात रेशीम उत्पादनाच्या संधी उपलब्ध आहेत. पारंपारिक रेशीम उत्पादक राज्यांपेक्षा अधिक रेशीम उत्पादन करण्यासाठी रेशीम कोष आणि रेशीम धाग्याचे उत्पादन वाढवण्यासाठी प्रयत्न केले जातील.

प्रोत्साहने व उपाययोजना:-

रेशीम उत्पादक शेतकऱ्यांना रेशीम उत्पादन वाढवण्यासाठी आणि बाजारातील वाढती मागणी पूर्ण करण्यासाठी खालील प्रोत्साहने दिले जाईल / उपाययोजना करण्यात येतील.

अ) शेती व कोष उत्पादन

- १) शेतकऱ्यांना उत्पन्नाचे खात्रीशीर स्रोत निर्माण करण्यासाठी रेशीम शेती आणि गटशेतीला प्रोत्साहन दिले जाईल. रेशीम शेती टिकवण्यासाठी खाजगी क्षेत्राच्या सहभागाला चालना दिली जाईल.
- २) १०० अंडीपुंजाच्या प्रति बॅचमध्ये होणारे सरासरी कोष उत्पादन ६० किलोवरून ७० किलोपर्यंत वाढविणे.
- ३) गडहिंग्लज जि.कोल्हापूर येथील शासकीय अंडीपुंज केंद्राची क्षमता वाढविणे आणि अंडीपुंजाच्या मागण्या पूर्ण करण्यासाठी औरंगाबाद येथे नवीन अंडीपुंज निर्मिती केंद्र (Grainage Center) स्थापन करणे. याव्यतिरिक्त, झोन १ आणि झोन ३ मध्ये दोन अतिरिक्त अंडीपुंज निर्मिती केंद्रे स्थापन केली जातील. फक्त राज्यात उत्पादित होणाऱ्या अंडीपुंजाला सर्व शासकीय अनुदान/सवलत अनुज्ञेय राहिल.
- ४) राज्यातील सुळेरान जिल्हा कोल्हापूर, आंबोली जिल्हा सिंधुदुर्ग, चिकलठाणा जिल्हा औरंगाबाद आणि खोर जिल्हा बुलढाणा येथे मूलभूत बियाणे फार्म म्हणून विकसित करणे. पी-३ व पी-२ अंडीपुंजाचे संगोपन करून राज्यातील शेतकऱ्यांना दर्जेदार अंडीपुंज पुरविणे.
- ५) खाजगी व शासकीय रेशीम कोष उत्पादन केंद्रे, चॉकी केंद्रे, नर्सरी इत्यादींची स्थापना करण्यास प्रोत्साहन देण्यात येईल.
- ६) खासगी उद्योजकांना प्रोत्साहन देऊन चॉकी केंद्रामार्फत १०० टक्के अंडीपुंजाचा पुरवठा करणे.
- ७) येत्या पाच वर्षांत तुती रेशीम शेतीत १० हजार एकरांनी वाढ करण्यात येईल.
- ८) येत्या ५ वर्षांत २००० टसर शेतकरी वाढविले जाईल .
- ९) वनविभागाच्या सहकार्याने ऐन/ अर्जुन वृक्षांची अधिकाधिक लागवड करून टसर रेशीम शेती वाढविण्यात येईल.

- १०) टसर ही वनशेती असल्यामुळे ऐन/अर्जुन वृक्ष असलेल्या भागात लाभक्षेत्राची मर्यादा २ हेक्टरवरून ४ हेक्टर पर्यंत वाढविण्यात येईल.
- ११) सध्याच्या रेशीम शेती योजनेचा लाभ १ एकर क्षेत्रापुरता मर्यादित आहे ज्यामुळे "शेततळी" पुरविण्यावर मर्यादा येतात. सिंचन सुविधा उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने अकुशल घटकासाठी खर्च समान ठेवत ५ एकर क्षेत्राला लाभ देण्यात येईल.

ब) विपणन (Marketing)

- १) जालना आणि सोलापूर येथे खुल्या शासकीय कोष बाजारपेठेची स्थापना करण्याचे काम पूर्ण केले जाईल. शासन प्रत्येक बाजारपेठेला आंतरराष्ट्रीय दर्जा मिळवून देण्यासाठी निधी उपलब्ध करेल.
- २) याव्यतिरिक्त, जालना आणि सोलापूरच्या धर्तीवर झोन १ आणि झोन ३ मध्ये खुल्या शासकीय कोष बाजारपेठांची स्थापना केली जाईल.
- ३) जालना आणि बारामती येथे कच्च्या रेशीम एक्सचेंज मार्केटची स्थापना केली जाईल जी आंतरराष्ट्रीय श्रेणीकरण सुविधा आणि गुणवत्ता केंद्रे सुनिश्चित करेल.
- ४) स्पर्धात्मक बाजारभावाने रेशीम कोषांच्या खरेदी-विक्रीला ई-नामच्या माध्यमातून प्रोत्साहन देण्यात येईल.
- ५) आरमोरी (जि. गडचिरोली) येथे टसर कोष बाजार उभारण्यात येईल.
- ६) प्रत्येक झोनमध्ये एक आदर्श रेशीम फार्म / रेशीम प्रशिक्षण केंद्र विकसित करण्यात येईल.
- ७) वन विभाग आणि एमटीडीसीच्या माध्यमातून पेंच आणि नागझिरा येथील वन/व्याघ्र प्रकल्पांमध्ये टसर पर्यटन कॉरिडॉर उभारण्यात येईल.
- ८) पैठणी सिल्क साड्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी औरंगाबादमध्ये सिल्क टुरिझम कॉरिडॉर उभारण्यात येईल.

क) प्रोसेसिंग

- १) एका क्लस्टरमध्ये किमान २० विणकरांसह गावपातळीवर पैठणी विणकर समूह स्थापन करण्यास राज्य शासन सहाय्य करेल.
- २) टसर रेशीम कोषांची साठवण आणि संवर्धनासाठी २ वाळवण केंद्रे आणि गोदामांच्या सुविधा उपलब्ध करून दिल्या जातील.

ड) प्रचार- प्रसिध्दी

- १) रेशीम शेतीबाबत जनजागृती करण्यासाठी आणि नवीन शेतकऱ्यांची नोंदणी करण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे (बार्टी) किंवा इतर संस्थांच्या सहकार्याने दरवर्षी नोव्हेंबर-डिसेंबर महिन्यात महारेशीम अभियान राबविण्यात येईल.
- २) अद्ययावत पायाभूत सुविधा आणि उपकरणे प्रदान करून अस्तित्वातील १० सरकारी रेशीम शेती केंद्राचे उच्च तंत्रज्ञान प्रशिक्षण केंद्रांमध्ये रूपांतर करण्यात येईल. (विकेंद्रित प्रशिक्षण संस्था)
- ३) केंद्रीय रेशीम मंडळ, बेंगलुरु यांच्या मदतीने औरंगाबाद येथे एक प्रादेशिक रेशीम संशोधन केंद्र (आरएसआरएस) विकसित करण्यात येईल.

- ४) औरंगाबाद येथील अंडीपुंज निर्मिती केंद्राच्या आवारात महाराष्ट्र रेशीम प्रशिक्षण संस्थेची स्थापना करण्यात येईल.

इ) केंद्र पुरस्कृत योजना :

- १) **रेशीम समग्र-२-** रेशीम उद्योगाच्या विकासासाठीची ही एकात्मिक योजना आहे. तुती लागवड, संगोपनगृह बांधकाम, संगोपन साहित्य खरेदी, सिंचनाची सुविधा यासाठी शेतकऱ्यांना मदत केली जाते.

आर्थिक मदत

प्रवर्ग (लघु व सीमांत शेतकरी)	केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा	लाभार्थी हिस्सा
सामान्य राज्ये	५०%	२५%	२५%
सामान्य राज्ये - एससीएसपी आणि टीएसपीसाठी	६५%	२५%	१०%
विशेष दर्जा राज्ये (सामान्य, एससीएसपी आणि टीएसपी श्रेणीसाठी)	८०%	१०%	१०%

ई) राज्य योजना :-

- १) ऑटोमॅटिक रिलिंग मशिन युनिट (एआरएम) शेड उभारणीसाठी डीएसआर दरानुसार ५० टक्के अनुदान किंवा ४० लाख रुपये यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान देण्यात येईल. (ज्या शेडमध्ये एआरएम युनिटचे किमान ४०० एन्ड्स किंवा ४० बेसिन असतील)
- २) ऑटोमॅटिक रिलिंग मशिन युनिट (एआरएम) शेड उभारणीसाठी डीएसआर दरानुसार ५० टक्के अनुदान किंवा २० लाख रुपये यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान देण्यात येईल. (ज्या शेडमध्ये एआरएम युनिटचे किमान २०० एन्ड्स किंवा २० बेसिन असतील)
- ३) ऑटोमॅटिक रिलिंग मशिन युनिट (एआरएम) शेड उभारणीसाठी डीएसआर दरानुसार ५० टक्के अनुदान किंवा १५ लाख रुपये यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान देण्यात येईल. (ज्या शेडमध्ये एआरएम युनिटचे किमान १२० एन्ड्स किंवा १२ बेसिन असतील)
- ४) मल्टीएन्ड रिलिंग मशिन युनिट (एम आर एम) शेड उभारण्यासाठी डीएसआर दरानुसार ५० टक्के अनुदान किंवा ३ लाख रुपये यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान देण्यात येईल. (ज्या शेडमध्ये एमआरएम युनिटचे किमान १०० एन्ड्स किंवा १० बेसिन असतील)
- ५) ट्वीस्टिंग मशिन शेड उभारण्यासाठी डीएसआर दरानुसार ५० टक्के अनुदान किंवा ६ लाख रुपये यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान राज्य देईल.

७.८ पारंपारिक वस्त्रोद्योग

महाराष्ट्राच्या वस्त्रोद्योग क्षेत्राला प्राचीन काळापासूनचा प्रदीर्घ इतिहास आहे. ही वस्त्रे कापूस, रेशीम आणि लोकर यासह विविध प्रकारच्या सामग्रीपासून तयार केली जातात. उपजिविकेचे संरक्षण सुनिश्चित करून पारंपारिक वस्त्रोद्योग विणकरांना इतर रोजगांराकडे स्थलांतरित होण्यापासून परावृत्त करण्याच्या दृष्टीने अतिरिक्त प्रोत्साहने देणे या धोरणाचे उद्दिष्ट आहे. महाराष्ट्रातील खालील पाच वस्त्रोद्योगांना पारंपारिक वस्त्रोद्योग म्हणून मानले जाईल:-

- १) पैठणी साडी, औरंगाबाद
- २) हिमरू, औरंगाबाद

- ३) करवत काठी, विदर्भ
- ४) घोंगडी, पश्चिम महाराष्ट्र
- ५) खण फैब्रिक, दक्षिण महाराष्ट्र

अतिरिक्त प्रोत्साहने:-

वर नमूद केलेल्या पाच पारंपारिक कापडांच्या विणकरांना खालील प्रोत्साहने दिली जातील:-

१. गणेश चतुर्थीनिमित्त वरील पाच क्षेत्रांतील प्रमाणित व नोंदणीकृत विणकरांना प्रती पुरुष विणकर रु.१०,०००/- आणि महिला विणकरांना रु.१५,०००/- उत्सव भत्ता देण्यात येईल.
२. हातमाग विणकर समुदायाच्या योगदानाचा सन्मान करण्यासाठी आणि सामाजिक-आर्थिक विकासात या क्षेत्राच्या योगदानावर प्रकाश टाकण्यासाठी, वरील ५ क्षेत्रांमधील सर्वोत्कृष्ट डिझाईन्सचा राष्ट्रीय हातमाग दिनानिमित्त सत्कार केला जाईल. पहिल्या, दुसऱ्या आणि तिसऱ्या क्रमांकाला अनुक्रमे रु. २०,०००/-, रु. १५,०००/- आणि रु.१०,००० /- बक्षीस दिले जाईल. यामुळे हातमागाच्या कलेच्या वारसांचे संरक्षण होईल आणि या क्षेत्रामध्ये मोठ्या संधी उपलब्ध होतील.
३. राज्य सरकार पारंपारिक वस्त्रोद्योग विणकरांना पुरेसे सामाजिक सुरक्षा कवच देण्यासाठी वयाची ६० वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर त्यांच्यासाठी “वृद्धावस्था निवृत्ती वेतन योजना” तयार करेल. सदर योजना तयार करताना सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने दिलेल्या अभिप्रायाचा विचार करण्यात येईल.
४. प्रमाणित पारंपारिक विणकरांना कौशल्य विकास कार्यक्रमांतर्गत मास्टर ट्रेनर (व्यवहारिक प्रशिक्षणासाठी) म्हणून नोंदणी करण्यास प्रोत्साहित केले जाईल. प्रात्यक्षिक प्रशिक्षणाचे मानधन कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागाच्या अस्तित्वातील धोरणानुसार असेल.

७.९ लोकर क्षेत्र:-

भारतातील लोकर आणि लोकरी उद्योग हा जगातील सातव्या क्रमांकाचा आणि भारताच्या ग्रामीण अर्थव्यवस्थेतील महत्त्वाच्या क्षेत्रांपैकी एक आहे. महाराष्ट्र हे देशातील प्रमुख लोकर उत्पादक राज्यांपैकी एक आहे.

प्रोत्साहने व उपाययोजना:-

लोकरीच्या धाग्याचे उत्पादने, पोषाख आणि कपड्यांचे उत्पादन वाढवण्यासाठी खालील प्रोत्साहने दिली जातील व उपाययोजना करण्यात येतील:-

१. कापसाप्रमाणे लोकरीवर होणाऱ्या सर्व प्रक्रियांना वीज आणि भांडवली अनुदानाचे लाभ हे सूतकताई, प्रक्रिया, विणकाम, होजिअरी आणि गारमेंटिंग त्या-त्या सेगमेंटनुसार अनुज्ञेय राहतील.
२. राज्यात उत्पादित होणाऱ्या "दख्खनी लोकरीवर" प्रक्रिया करण्यासाठी राज्य शासन केंद्र शासनाच्या अखत्यारीतील Wool Research Association (Thane), यांच्या सहयोगाने प्रायोगिक तत्त्वावर शासकीय व खाजगी सहभागाने (Public Private Partnership) प्रक्रिया उद्योग स्थापन करील. सदर प्रकल्प यशस्वी झाल्यास असे प्रकल्प राज्यातील शेळी मेंढी पालन होत असलेल्या जिल्ह्यांत देखील स्थापन करण्याबाबत विचार करण्यात येईल.

३. कौशल्य विकासासाठी ऑनसाइट भेटी आणि प्रशिक्षणासाठी एक योजना तयार केली जाईल. तसेच "मॅडपाळ क्षेत्रासाठी" शासकीय जमीन राखीव ठेवण्यासाठी कृती आराखडा तयार केला जाईल.

७.१० अपारंपरिक सूत/धागा आणि सिंथेटिक सूत/धागा:-

अपारंपरिक तंतू उत्पादन (बांबू, केळी, मका, अंबाडी, घायपात, काथ्या इत्यादी) व त्याचा वापर करण्यासाठी विशेष प्रोत्साहने देऊन त्याच्या संशोधनावर भर देण्यात येईल. तंतू पिकांचे उत्पादन घेण्यासाठी मनरेगा योजनेत या पिकांचा समावेश करण्यात येईल. आवश्यक तेथे सिंचनासाठी शेततळ्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येईल. राज्य शासन रेयॉन, नायलॉन, पॉलिस्टर आणि ऍक्रेलिकसह कृत्रिम/ मानवनिर्मित तंतूच्या उत्पादनास प्रोत्साहन देईल.

प्रोत्साहने :

अपारंपरिक सूत आणि तंतूंना देण्यात येणारी प्रोत्साहने खालीलप्रमाणे दर्शविल्यानुसार झोननिहाय वेगवेगळे असतील. हे भांडवली अनुदान पूर्व प्रक्रिया आणि प्रक्रिया यंत्रणेच्या यंत्रसामुग्रीला देण्यात येईल.

१) भांडवली अनुदान व वीज अनुदान

तक्ता क्रमांक-१४

अ.क्र.	आकार / झोन	भांडवली अनुदान स्वरूपात वित्तीय सहाय्य (स्थिर भांडवली गुंतवणूकीवर)	वीज अनुदान
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग			
१	झोन १	४५%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	४०%	
३	झोन ३	३५%	
४	झोन ४	३०%	
मोठे उद्योग			
१	झोन १	४०%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	३५%	
३	झोन ३	३०%	
४	झोन ४	२५%	
विशाल (Mega) उद्योग			
१	झोन १	५५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २५० कोटी यापैकी जे कमी असेल	परिशिष्ट -अ नुसार

२	झोन २	५० टक्के किंवा जास्तीत जास्त २२५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
३	झोन ३	४५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २०० कोटी यापैकी जे कमी असेल	
४	झोन ४	४० टक्के किंवा जास्तीत जास्त १७५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
अतिविशाल (Ultra Mega) उद्योग		- अति विशाल उद्योगांना मान्यता देण्यासाठी आणि अनुदान (SPECIAL PACKAGE OF INCENTIVES) निश्चित करण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येईल. अतिविशाल उद्योग प्रकल्पांसाठी विभागाकडून हेतू पत्र (Letter of Intent) निर्गमित झाल्याच्या तारखेपासून १० वर्षांच्या कालावधीत गुंतवणूक करावी लागेल.	
टिप		- अनुसूचित जाती/ जमाती/ अल्पसंख्याक प्रवर्ग/माजी सैनिक युनिटसाठी ५ टक्के अतिरिक्त भांडवली अनुदान. - महिलांद्वारे चालविल्या जाणाऱ्या प्रकल्पासाठी ५% अतिरिक्त भांडवली अनुदान. (जर काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांपैकी ५०% पेक्षा जास्त महिला असतील). ५० टक्के पेक्षा जास्त महिला कर्मचाऱ्यांची संख्या असलेल्या युनिटला अतिरिक्त अनुदानासाठी पात्र ठरविण्याकरिता पाळणाघराची सुविधा पुरवणे आवश्यक/ अनिवार्य राहिल.	

टिप-

- १) विद्यमान युनिट्ससाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.
- २) २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, १२ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.
- ३) विद्यमान युनिट्ससाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-
 - सौर ऊर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर केला जाईल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर अनुदान (१२ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /४.८ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- ४) मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा असेल.
- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना

पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा (जमीन व इमारत बांधकामाव्यतिरिक्त व जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटच्या मर्यादेत) विचार करण्यात येईल.

- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिटच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्त्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.
- वस्त्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही. यासाठी मा.महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोगाकडे याचिका दाखल करण्यात येईल.
- राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारेषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
- जेव्हा कोणतेही युनिट एकाच वेळी पारंपरिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी विचारात घेतला जाईल.

८. हरित आणि शाश्वत उत्पादनास प्रोत्साहन देणे

कापड निर्मिती करणारे उद्योग हे प्रदूषण करणारे उद्योग असल्याने त्यांना पर्यावरणपूरक उपाय योजना करणे आवश्यक आहे. शाश्वत उत्पादनासाठी पर्यावरणपूरक व हरित तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्याचा राज्य शासनाचा मानस आहे. या धोरणाद्वारे राज्य शासन पुढील सवलती देणार आहे:-

१) सांडपाणी प्रक्रिया केंद्र (ईटीपी) आणि संयुक्त सांडपाणी प्रक्रिया केंद्र - सदर प्रक्रिया केंद्राच्या उभारणीसाठी ५० टक्के भांडवली अनुदान किंवा ५ कोटी रुपयांपैकी जे कमी असेल ते राज्यातील सर्व झोनमध्ये देण्यात येईल. सदर अनुदान नवीन प्रकल्पांना लागू राहील. उद्योग विभागाच्या क्लस्टर विकास कार्यक्रमांतर्गत मंजूर क्लस्टर संयुक्त सांडपाणी प्रक्रिया केंद्र उभारण्याकरीता अनुदानास पात्र राहिल.

२) झिरो लिक्विड डिस्चार्ज (झेडएलडी) साठी सहाय्य- झेडएलडी प्रकल्पांच्या स्थापनेसाठी पात्र बांधकाम (Civil Infrastructure) आणि यंत्रसामुग्रीच्या किंमतीच्या ५०% (जास्तीत जास्त १० कोटी रुपयांपर्यंत) अनुदान राज्यातील सर्व झोनमध्ये देण्यात येईल. प्रकल्पाच्या एकूण खर्चात जमिनीच्या किंमतीचा समावेश असणार नाही.

३) सौर प्रकल्पांना मदत - विस्तारीकरण करणारे वस्त्रोद्योग घटक/ नवीन वस्त्रोद्योग घटक तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा (जास्तीत जास्त ४ मेगावॅट) विचार करण्यात येईल. सौर ऊर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर)

महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल. वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल. तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

४) **कॉमन स्टीम जनरेशन प्लांट**- राज्यातल्या सर्व झोन मध्ये स्टीम जनरेशन प्लांट उभारण्यासाठी ५० टक्के भांडवली अनुदान किंवा १ कोटी रुपये (यापैकी जे कमी असेल) दिले जाईल. कॉमन स्टीम जनरेशन प्लांट, केवळ टेक्सटाईल क्लस्टर्स तसेच वस्त्रोद्योग संकुलासाठी लागू राहिल.

५) **बारा पुनर्प्रक्रिया प्रकल्पांची स्थापना** -शाश्वततेचा एक भाग म्हणून, जुन्या वस्त्रोद्योग उत्पादनांच्या पुनर्प्रक्रियासाठी स्थापन करण्यात येणाऱ्या नवीन प्रकल्पांना राज्य शासन ५० टक्के किंवा रु. २ कोटी यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान देईल. राज्यातील ६ महसूल विभागांमध्ये प्रत्येकी दोन अशा जास्तीत जास्त १२ पुनर्प्रक्रिया प्रकल्पांना या धोरणांतर्गत प्रोत्साहन दिले जाईल. अशा प्रकल्पांचा तपशिलवार प्रकल्प अहवाल शासनाद्वारे स्थापन करण्यात आलेल्या समितीद्वारे मंजूर करणे आवश्यक राहिल.

९. वस्त्रोद्योग संकुल

वस्त्रोद्योग संकुलाच्या विकासाकरिता सामुहिक पायाभूत सुविधा विकसित करण्यासाठी राज्य शासन केंद्र सरकारकडून दिल्या जाणाऱ्या मदतीव्यतिरिक्त सहाय्य पुरवत आहे. सध्या राज्यात केंद्र सरकारने मंजूर केलेले १३ मान्यताप्राप्त वस्त्रोद्योग संकुल आहेत.

प्रोत्साहन:

वस्त्रोद्योग संकुलांना केंद्र सरकारकडून रु. ४० कोटी किंवा स्थिर भांडवली गुंतवणूकीच्या ४०% यापैकी जे कमी असेल तेवढे अनुदान देण्यात येते. त्याचप्रमाणे राज्य शासन राज्याच्या योजनेनुसार रु.९ कोटी किंवा स्थिर भांडवली गुंतवणूकीच्या ९ टक्के यापैकी जे कमी असेल तेवढे अनुदान देते.

१०. टेक्नीकल टेक्सटाईल

अलिकडच्या काळात तांत्रिक वस्त्रोद्योगात जागतिक स्तरावर वाढ दिसून आली आहे. तांत्रिक प्रगती, अंतिम वापराच्या अनुप्रयोगांमध्ये वाढ, खर्च-परिणामकारकता, टिकाऊपणा, वापरकर्ता-मैत्रीपूर्णता आणि तांत्रिक वस्त्रोद्योगाची पर्यावरण-अनुकूलता यामुळे जागतिक बाजारपेठेत त्याची मागणी वाढलेली आहे. राज्यात टेक्नीकल टेक्सटाईल विकासावर भर देण्यासाठी धोरणात खालीलप्रमाणे उपाययोजनांचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

१. वैयक्तिक घटक :-

तांत्रिक वस्त्रोद्योग घटकांना दिले जाणारे प्रोत्साहन झोननिहाय वेगवेगळे आहे. सदर विभागीय वर्गीकरण परिशिष्ट “ब” मध्ये दिले आहे.

प्रोत्साहने :-

१.१ भांडवली अनुदान व वीज अनुदान

तक्ता क्रमांक-१५

अ.क्र.	आकार / झोन	भांडवली अनुदान स्वरूपात वित्तीय सहाय्य (स्थिर भांडवली गुंतवणूकीवर)	वीज अनुदान
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग			
१	झोन १	४५%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	४०%	
३	झोन ३	३५%	
४	झोन ४	३०%	
मोठे उद्योग			
१	झोन १	४०%	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	३५%	
३	झोन ३	३०%	
४	झोन ४	२५%	
विशाल (Mega) उद्योग			
१	झोन १	५५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २५० कोटी यापैकी जे कमी असेल	परिशिष्ट -अ नुसार
२	झोन २	५० टक्के किंवा जास्तीत जास्त २२५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
३	झोन ३	४५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त २०० कोटी यापैकी जे कमी असेल	
४	झोन ४	४० टक्के किंवा जास्तीत जास्त १७५ कोटी यापैकी जे कमी असेल	
अतिविशाल (Ultra Mega) उद्योग		- अति विशाल उद्योगांना मान्यता देण्यासाठी आणि अनुदान (SPECIAL PACKAGE OF INCENTIVES) निश्चित करण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येईल. - अतिविशाल उद्योग प्रकल्पांसाठी विभागाकडून हेतू पत्र (Letter of Intent) निर्गमित झाल्याच्या तारखेपासून १० वर्षांच्या कालावधीत गुंतवणूक करावी लागेल.	
टिप		अनुसूचित जाती/ जमाती/ अल्पसंख्याक प्रवर्ग/माजी सैनिक युनिटसाठी ५ टक्के अतिरिक्त भांडवली अनुदान.	

	- महिलांद्वारे चालविल्या जाणाऱ्या प्रकल्पासाठी ५% अतिरिक्त भांडवली अनुदान. (जर काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांपैकी ५०% पेक्षा जास्त महिला असतील). ५० टक्के पेक्षा जास्त महिला कर्मचाऱ्यांची संख्या असलेल्या युनिटला अतिरिक्त अनुदानासाठी पात्र ठरविण्याकरिता पाळणाघराची सुविधा पुरवणे आवश्यक/ अनिवार्य राहिल.	
--	---	--

टिप-

- १) विद्यमान युनिट्ससाठी वीज अनुदान केवळ २ वर्षांच्या कालावधीसाठी परिशिष्ट -अ मध्ये दिलेल्या दरांनुसार प्रदान केले जाईल.
- २) २ वर्षांच्या निर्धारित कालावधीनंतर, वीज अनुदान दिले जाणार नाही. तथापि, १२ महिन्यांच्या वीज अनुदानाच्या रकमेची गणना करून सदर रक्कम सौर ऊर्जा प्रकल्पास भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) म्हणून प्रदान केली जाईल.
- ३) विद्यमान युनिट्ससाठी सौर प्रकल्पाकरिता मार्गदर्शक तत्त्वे खालीलप्रमाणे असतील :-
 - सौर ऊर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहिल.
 - सौर ऊर्जा प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर भांडवली अनुदान (Capital Subsidy) (१२ महिन्यांची वीज सवलत/सौर प्रकल्पाची किंमत जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटपर्यंत /४.८ कोटी रुपयांची मर्यादा, यापैकी जी कमी असेल ती) २ समान हप्त्यांमध्ये (हप्त्यांमध्ये सहा महिन्यांचे अंतर) दिली जाईल.
- ४) मासिक वीज अनुदान वितरणावर दरमहा प्रति युनिट (प्रति वस्त्रोद्योग घटक) ४० लाख रुपयांची मर्यादा राहणार.
- ५) विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किंमतीचा (जमीन व इमारत बांधकामाव्यतिरिक्त व जास्तीत जास्त ४ मेगावॅटच्या मर्यादेत) विचार करण्यात येईल.
- ६) वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल.
- ७) तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

लक्षात घ्यावयाच्या महत्वाच्या बाबी :-

- सौर ऊर्जा युनिट्सच्या स्थापनेनंतर, त्याची कार्यक्षमता टिकवून ठेवण्याची जबाबदारी वस्त्रोद्योग युनिट्सची असेल. कोणत्याही कारणास्तव, सौर ऊर्जा निर्मिती युनिट निरुपयोगी झाल्यास, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी लिमिटेड (एमएसईडीसीएल) द्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विजेचे दर कोणत्याही अनुदान/कपातीशिवाय लागू होतील.

- वस्त्रोद्योगासाठी नेट मीटरिंगवर १ मेगावॅटची मर्यादा असणार नाही.
- राज्य शासनाचा ऊर्जा विभाग अपारंपरिक स्रोतांचा (सौर, पवन इ.) वापर करणाऱ्या प्रकल्पांवर "पारेषण शुल्क" शिवाय इतर शुल्क आकारणार नाही.
- जेव्हा कोणतेही युनिट एकाच वेळी पारंपारिक आणि अपारंपरिक ऊर्जा वापरत असेल, तेव्हा लोड फॅक्टर ठरवण्यासाठी दोन्ही ऊर्जा स्रोतांचा वापर विचारात घेतला जाईल.

२) टेक्निकल टेक्सटाईल पार्क

राज्यातील वस्त्रोद्योग निर्मितीची क्षमता लक्षात घेता, राज्याच्या ४ झोनमध्ये टेक्निकल टेक्सटाईल पार्क उभारले जाणार आहे. झोन १ आणि झोन ४ मध्ये प्रत्येकी २ पार्क असतील आणि इतर दोन झोनमध्ये प्रत्येकी १ पार्क असेल.

२.१ पात्रता - प्रोत्साहनासाठी पात्र होण्यासाठी पार्कने खालील निकषांची पूर्तता करणे आवश्यक आहे:-

- टेक्नीकल टेक्सटाईल पार्क म्हणून पात्र होण्यासाठी पार्क मध्ये किमान १० टेक्नीकल टेक्सटाईलचे युनिट्स असणे आवश्यक.
- पार्क मध्ये स्थापीत होणा-या युनिट्सपैकी या पार्कमधील कोणत्याही एका युनिटचे क्षेत्र पार्कच्या क्षेत्राच्या २५% पेक्षा जास्त नसावे.
- टेक्निकल टेक्सटाईल पार्क म्हणून पात्र ठरण्यासाठी किमान रु.४०० कोटीची स्थिर भांडवली गुंतवणूक (एफसीआय) असणे आवश्यक आहे. स्थिर भांडवली गुंतवणूकीमध्ये (FCI) जमीन आणि इमारतीच्या खर्चाचा समावेश केला जाणार नाही.
- टेक्निकल टेक्सटाईल पार्कमध्ये किमान ३० व्यक्तींची क्षमता असलेले कौशल्य विकास केंद्र स्थापन करणे आणि निरंतर प्रशिक्षणाची सोय असणे आवश्यक राहिल.

२.२ प्रोत्साहने: ६ टेक्निकल टेक्सटाईल पार्कच्या विकासासाठी राज्य खालील सवलती देईल-

कोकण (१), पश्चिम महाराष्ट्र (१), उत्तर महाराष्ट्र (१), मराठवाडा (१), विदर्भ (२) या सहा महसुली विभागांत एमआयडीसी क्षेत्रात पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येतील.

२.२.१. भांडवली अनुदान रु.४०० कोटी पेक्षा जास्त परंतु रु. १००० कोटी पेक्षा कमी स्थिर भांडवली गुंतवणूक असलेल्या टेक्नीकल टेक्सटाईल पार्कला ५५% किंवा रु. २५० कोटी यापैकी जे कमी असेल ते भांडवली अनुदानास (सर्व झोन) पात्र असेल. तसेच रु. १००० कोटी पेक्षा जास्त गुंतवणूक असलेले टेक्नीकल टेक्सटाईल अतिविशाल (Ultra Mega) उद्योग म्हणून गृहित धरले जातील. अति विशाल उद्योगांना मान्यता देण्यासाठी आणि अनुदान (SPECIAL PACKAGE OF INCENTIVES) निश्चित करण्यासाठी मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार समिती गठित करण्यात येईल.

टिप: १००% महिलांद्वारे चालविल्या जाणाऱ्या आणि व्यवस्थापित केल्या जाणाऱ्या प्रकल्पासाठी १०% अतिरिक्त भांडवली अनुदान अनुज्ञेय राहिल. (सदर अतिरिक्त भांडवली अनुदानालासुध्दा वरीलप्रमाणे जास्तीत जास्त अनुदानाची अट लागू राहिल)

२.२.२ सांडपाणी प्रक्रिया केंद्र (ईटीपी) आणि संयुक्त सांडपाणी प्रक्रिया केंद्र - सदर प्रक्रिया केंद्राच्या उभारणीसाठी ५० टक्के भांडवली अनुदान किंवा ५ कोटी रुपयांपैकी जे कमी असेल ते राज्यातील सर्व झोनमध्ये देण्यात येईल. सदर अनुदान नवीन प्रकल्पांना लागू राहील.

२.२.३ झीरो लिक्विड डिस्चार्जसाठी सपोर्ट (झेडएलडी) - झेडएलडी प्रकल्पांच्या स्थापनेसाठी पात्र बांधकाम (Civil Infrastructure) आणि यंत्रसामुग्रीच्या किमतीच्या ५०% (जास्तीत जास्त १० कोटी रुपयांपर्यंत) अनुदान राज्यातील सर्व झोनमध्ये देण्यात येईल. प्रकल्पाच्या एकूण खर्चात जमिनीच्या किमतीचा समावेश असणार नाही.

२.२.४ सौर प्रकल्पांना मदत - विस्तारीकरण करणारे युनिट्स/ नवीन युनिट्स तपशीलवार प्रकल्प अहवालात (डीपीआर मध्ये) सौर ऊर्जा प्रकल्पाच्या स्थापनेच्या खर्चाचा समावेश करेल आणि देय भांडवली अनुदानाची गणना करताना पात्र संयंत्र व यंत्रसामुग्री (Eligible plant and machinery) मध्ये सौर प्रकल्पाच्या किमतीचा (जास्तीत जास्त ४ मेगावॅट) विचार करण्यात येईल. सौर उर्जा प्रकल्पांसाठी प्रकल्प अहवाल (डीपीआर) महाराष्ट्र एनर्जी डेव्हलपमेंट एजन्सी (MEDA)/ शासनाने वेळोवेळी ठरवलेल्या इतर कोणत्याही एजन्सीद्वारे मंजूर असणे आवश्यक राहील. वस्त्रोद्योग युनिट्स/प्रकल्प ४ मेगावॅटपेक्षा जास्त क्षमतेचे सौर प्रकल्प उभारू शकतात, मात्र ४ मेगावॅट वरील सौर प्रकल्प क्षमतेचा संपूर्ण आर्थिक भार युनिट/प्रकल्प स्वतः उचलेल. तथापि कोणत्याही परिस्थितीत सौर ऊर्जा प्रकल्पाची एकूण क्षमता पारंपरिक ऊर्जेचा मंजूर भार/करार मागणीपेक्षा जास्त असणार नाही.

२.२.५ कॉमन फॅसिलिटी सेंटर: उत्कृष्ट उत्पादन पायाभूत सुविधा निर्माण करणे, तंत्रज्ञानाचे अद्ययावतीकरण करणे, नवकल्पनांना प्रोत्साहन देणे, कौशल्ये व सामर्थ्य वाढविणे यासाठी शासन टेक्निकल टेक्स्टाईल पार्कस मध्ये कॉमन फॅसिलिटी सेंटर विकसित करण्यास मदत करेल.

२.२.६ संशोधन व विकासाला चालना- तांत्रिक वस्त्रोद्योग क्षेत्र तंत्रज्ञानातील आदर्श बदलातून जात आहे, ज्यामुळे वेगवान आणि अधिक कार्यक्षम यंत्रणा निर्माण होत आहे. या उदयोन्मुख तंत्रज्ञानातील संशोधन आणि विकासाला चालना देण्यासाठी, दर वर्षी ५० कोटी रुपयांच्या निधीची तरतूद केली जाईल.

११. वस्त्रोद्योग क्षेत्रातील मार्केटींगला प्रोत्साहन देणे.

- १) देशांतर्गत आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर हातमाग उत्पादनांना विशेष ओळख प्रदान करून, राज्य आपल्या उत्पादनांना "हातमाग मार्क", "सिल्क मार्क" आणि "इंडिया हॅंडलूम ब्रॅंड" च्या माध्यमातून प्रोत्साहन देईल.
- २) महाराष्ट्रातील विणकरांनी तयार केलेल्या कापूस, रेशीम, हातमाग, यंत्रमाग उत्पादनांच्या विक्रीला चालना देण्यासाठी महाराष्ट्राबाहेरील देशातील मोठ्या शहरांमध्ये दरवर्षी चार विशेष प्रदर्शनांचे आयोजन करण्यात येणार आहे. अशा प्रदर्शनांमध्ये सहभागी होण्यासाठी विणकरांना मदत दिली जाईल. यासाठी प्रत्येक प्रदर्शनासाठी ५० लाख रुपयांची तरतूद करण्यात येईल.
- ३) कॅप्टिव्ह मार्केट- राज्यातील दारिद्र्य रेषेखालील प्रत्येक कुटुंबाला दरवर्षी एक मोफत साडी उपलब्ध होईल यासाठी विभाग सविस्तर मार्गदर्शक तत्वांसह यथावकाश एक योजना तयार करेल.
- ४) महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग विकास महामंडळ (एमएसटीडीसी) राज्य हातमाग उत्पादनांच्या विपणनास प्रोत्साहन देण्यासाठी नोडल एजन्सी म्हणून काम करेल.

१२. कौशल्य विकास आणि क्षमता वाढीला प्रोत्साहन देणे :-

कुशल आणि संतुलित मनुष्यबळ निर्माण करणे, विशेषतः महिलांची रोजगारक्षमता वाढवणे हे या धोरणाचे उद्दिष्ट आहे.

१. हातमाग विणकरांचे कौशल्य विकसित करण्यासाठी राज्यात ज्या ठिकाणी हातमाग क्लस्टर आहेत त्या ठिकाणी विणकर सेवा केंद्र किंवा तांत्रिक प्रशिक्षण संस्थेच्या माध्यमातून कौशल्य विकास कार्यक्रमांतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यात येईल.
२. प्रशिक्षण केंद्रे :- राज्य शासन विद्यमान कौशल्य केंद्रे अद्ययावत करण्यासाठी तसेच नवीन प्रशिक्षण केंद्रे स्थापन करण्यासाठी मदत करेल, जी वस्त्रोद्योगातील विविध अभ्यासक्रमांसाठी जसे की, वस्त्रप्रावरणे, कपडे उत्पादन इत्यादींसाठी कौशल्य प्रशिक्षण प्रदान करतात. उपकरणे आणि यंत्रांच्या खरेदीसाठी विशेष वस्त्रोद्योग प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करण्यासाठी कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता आणि नाविन्यता विभागाच्या माध्यमातून एकूण खर्चाच्या ५०% (प्रति केंद्र २० लाख रुपयांच्या अधीन) सहाय्य लागू राहिल. (प्रतिष्ठापन, विद्युतीकरण आणि आवश्यक फर्निचर खर्चासह)
३. कौशल्य ,रोजगार,उद्योजकता व नाविन्यता विभागातर्फे अल्पमुदतीचे अभ्यासक्रम/ व्यावसायिक प्रशिक्षण कार्यक्रम चालविले जातील.
४. नितवेअर आणि गारमेंटिंग क्षेत्रातील प्रशिक्षण देण्यासाठी क्लॉथिंग मॅन्युफॅक्चरर्स असोसिएशन ऑफ इंडिया/ डी.के.टी.ई. सोसायटीच्या टेक्स्टाइल अँड इंजिनीअरिंग इन्स्टिट्यूटसारख्या प्रशिक्षण संस्थांशी सामंजस्य करार करण्यात येईल.
५. आधुनिक तंत्रज्ञान आणि डिझाइनमधील संशोधन आणि वस्त्रोद्योग उद्योजकतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी आयआयटी मुंबई, निफ्ट मुंबई आणि वीरमाता जिजाबाई टेक्नॉलॉजिकल इन्स्टिट्यूट तथा ससमिरा सारख्या उत्कृष्ट संस्थांशी सामंजस्य करार करण्यात येईल.

१३. प्रकल्प व्यवस्थापन एजन्सी :-

महाराष्ट्र शासनाच्या वस्त्रोद्योग धोरणाची अंमलबजावणी आणि हितधारकांपर्यंत पोहोचण्यासाठी प्रकल्प व्यवस्थापन संस्था (पीएमए) म्हणून व्यावसायिकांचा एक गट नियुक्त केला जाईल. राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय गुंतवणूकदार, ब्रँड आणि इतर भागधारकांमध्ये धोरणाचे प्रोत्साहन जाहीर करण्यासाठी आणि गुंतवणूकदारांना त्वरित पाठिंबा देण्यासाठी पीएमए विभागाला मदत करेल.

१४. महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग विकास महामंडळ (एमएसटीडीसी)

महाराष्ट्र राज्य औद्योगिक विकास महामंडळाच्या (MIDC) धर्तीवर महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग विकास महामंडळाची स्थापना वैधानिकरित्या करण्यात येईल. विद्यमान सर्व महामंडळांचे महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग विकास महामंडळामध्ये (एमएसटीडीसी) विलीनीकरण केले जाईल. सध्याच्या महामंडळांची सर्व मालमत्ता एमएसटीडीसी कडे हस्तांतरित केली जाईल आणि शासनाच्या निर्देशानुसार सर्व देयकांची पुनर्रचना केली जाईल. सदर वस्त्रोद्योग धोरण जाहिर झाल्यापासून एक वर्षाच्या कालावधीत विभाग या महामंडळाची स्थापना करेल.

१५. सदर धोरणांतर्गत योजनाच्या अंमलबजावणीसाठी, सर्वसाधारण प्रशासकीय उपाययोजनांच्या दृष्टीकोनातून आवश्यक ते शासन निर्णय तसेच मार्गदर्शक सूचना स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील.

१६. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाचे अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ३८९/२०२३/व्यय-२ दि.०१/०६/२०२३ अन्वये दिलेल्या मान्यतेस अनुसरून व दि. ३०/०५/२०२३ रोजीच्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत घेण्यात आलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०२३०६०२१३१३२५०७०२ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करण्यात आला आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने.

(विरेंद्र सिंह)

सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :

१. मा.राज्यपालांचे प्रधान सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अपर मुख्य सचिव,.
३. मा.उपमुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव.
४. मा. मंत्री (सर्व) महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव.
५. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
६. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
७. मा.खासदार (सर्व) महाराष्ट्र राज्य.
८. मा.आमदार (सर्व) महाराष्ट्र राज्य.
९. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
१०. सर्व अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव /सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
११. आयुक्त (वस्त्रोद्योग) वस्त्रोद्योग आयुक्तालय, नागपूर.
१२. संचालक (रेशीम), रेशीम संचालनालय, नागपूर.
१३. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
१४. महालेखापाल, (लेखा व लेखा अनुज्ञेयता/लेखा परिक्षा) महाराष्ट्र राज्य १/२, मुंबई, नागपूर
१५. व्यवस्थापक, टफ सेल मधिल सर्व बँका (ई-मेलद्वारे)
१६. निवड नस्ती (टेक्स-५)/वस्त्रोद्योग विभागातील सर्व कार्यासने.

वस्त्रोद्योग घटकांसाठी/प्रकल्पांसाठी वीज अनुदान दर

परिशिष्ट "अ"

	Category	Textile Subsidy (Rs. /Unit)
LT	LT Powerloom	Rs/Unit
	0-20 kW	3.77
	Above 20 kW	3.40
	LT Knitting, Hosiery & Garments	Rs/Unit
	0-20 kW	3.77
	Above 20 kW	3.40
	LT Co-Op Soot Girni	Rs/Unit
	0-20 kW	3.00
	Above 20 kW	3.00
	LT Non Co-Op Soot Girni	Rs/Unit
	0-20 kW	2.00
	Above 20 kW	2.00
	LT Process Industry & All Other Textile Units (Having load above 107 HP)	Rs/Unit
	b) Above 107 HP	2.00
HT	HT Powerloom, Non Co-Op Soot Girni, Knitting, Hosiery & Garments, Process Industry & All Other Textile Units	Rs/Unit
	66 KV & Above	2.00
	33 KV	2.00
	22 KV	2.00
	11 KV	2.00
	HT Co-Op Soot Girni	Rs/Unit
	66 KV & Above	3.00
	33 KV	3.00
	22 KV	3.00
	11 KV	3.00

जिल्ह्यांचे झोन निहाय वर्गीकरण

परिशिष्ट "ब"

अ.क्र.	झोन	जिल्हे
१.	झोन १	अकोला
२.		अमरावती
३.		बुलढाणा
४.		यवतमाळ
५.		वाशिम
६.		भंडारा
७.		चंद्रपूर
८.		गडचिरोली
९.		गोंदिया
१०.		नागपूर
११.		वर्धा
१२.	झोन २	औरंगाबाद
१३.		जालना
१४.		बीड
१५.		लातूर
१६.		उस्मानाबाद
१७.		नांदेड
१८.		हिंगोली
१९.		परभणी
२०.		धुळे
२१.		जळगाव
२२.	झोन ३	नंदुरबार
२३.		नाशिक
२४.		अहमदनगर
२५.	झोन ४	मुंबई शहर
२६.		मुंबई उपनगर
२७.		रायगड
२८.		रत्नागिरी
२९.		सिंधुदुर्ग
३०.		ठाणे
३१.		पालघर
३२.		पुणे
३३.		कोल्हापूर
३४.		सांगली
३५.		सातारा
३६.		सोलापूर